

”LAPSENI ON ENNEN MUUTA MINUN LAPSENI, RAKAS
JA TÄRKEÄ EIKÄ ISÄTÖN”: Näkökulmia isättömyyteen it-
sellisten äitien perheissä

Niina Arola ja

Outi Tapio

Opinnäytetyö, kevät 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalian koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

Diakoninen suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) – diakonin virka-

kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Arola, Niina & Tapio, Outi. ”Lapseni on ennen muuta minun lapseni, rakas ja tärkeä, eikä isätön” – Näkökulmia isättömyyteen itsellisten äitien perheissä. Helsinki, kevät 2014, 57 sivua, 2 liitettä. Diak Etelä. Diakoniammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) ja sosionomi-diakoni (AMK).

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten itselliset äidit kokevat lapsen isättömyyden ja miten he aikovat käsitellä isättömyyttä lapsen kanssa. Opinnäytetyössä haluttiin saada tietoa siitä, kokevatko äidit asiasta puhumisen vaikeana ja onko heillä tähän tarvittavaa tukea. Yhä useampi nainen päätyy ratkaisuun hankkia lapsi harkitusti yksin hedelmöityshoidoilla. Opinnäytetyö valottaa myös syitä ja taustoja tähän. Opinnäytetyössä on selvitetty myös, miten äidit ovat kokeneet yhteiskunnan ja ulkopuolisten ihmisten suhtautumisen itsellisiin äiteihin. Itselliset äidit ja heidän perheensä ovat tutkimuskohteena harvinaisia eikä isättömyyden käsittelemisestä yhden vanhemman perheissä ole paljon tietoa.

Tutkimus oli kvalitatiivinen. Aineisto koostui kuuden itsellisen äidin vastauksista sähköpostitse lähetettyihin avoimiin haastattelukysymyksiin. Kyselylomake koostui 14 avoimesta kysymyksestä. Vastaukset analysoitiin teemoittelemalla ja tuloksista tehtiin yhteenveto, jota verrattiin jo olemassa olevaan tutkimustietoon. Teemoiksi nousivat isättömyyden pohtiminen ennen lapsen syntymää, isättömyydestä ja lapsen alkuperästä puhuminen lapsen kanssa ja sen herättämät tunteet, äitien kokemus yhteiskunnan asenteista ja tarjolla olevasta tuesta sekä seurakunnan rooli perheessä ja isättömyyden käsittelemisessä.

Haastatteluista nousi esille se, että äidit halusivat lapsen kokevan olevansa ennen kaikkea toivottu ja rakastettu, ei niinkään isätön. Itselliset äidit pohtivat ja ennakoivat erittäin tarkoin lapsen isättömyyttä ja sen vaikutuksia lapsen elämään jo raskautta suunnitellessaan. Siihen, miten äiti kokee lapsen kanssa asiasta puhumisen, vaikuttaa lapsen ikä ja se, kuinka paljon lapsi kyselee isään ja isättömyyteen liittyviä asioita. Tutkimuksen valossa voi todeta, että sekä lapsen että äidin persoona vaikuttaa siihen, millaisia tunteita lapsen alkuperästä puhuminen aiheuttaa. Aineistostamme nousi esiin muutamia itsellisten äitien kokenemia yhteiskunnallisia epäkohtia, mutta muutoin asenne ja ilmapiiri heitä kohtaan on positiivinen ja kannustava. Tutkimuksessa kävi ilmi myös, että itselliset äidit kaipaisivat enemmän tukea isättömyyden käsittelemiseen lapsen kanssa.

Opinnäytetyön aihe on yhteiskunnallisesti merkittävä ja ajankohtainen. Yhden vanhemman perheiden koko ajan lisääntyessä on tärkeää tuoda sekä itsellisten äitien, että muiden yksin lasta kasvattavien tuen tarvetta ja näkemystä esiin, jotta palveluita voitaisiin kehittää.

Asiasanat: itselliset äidit, hedelmöityshoidot, isättömyys, yksinhuoltajuus, kvalitatiivinen tutkimus, sisällönanalyysi

ABSTRACT

Arola, Niina & Tapio, Outi. "My child is mine, loved and important, not fatherless." Experiences about fatherlessness in the families of single by choice-mothers. 57 pages, 2 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2014. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degrees: Bachelor of Social Services & Bachelor of Social Services + Deacon.

The aim of this thesis was to find out how single by choice –mothers, who have had their children alone with donated sperm, experience fatherlessness and how do they plan to discuss fatherlessness with the child. The aim was to find out how difficult the mothers find the issue of fatherlessness and if they feel they get enough support for single parenting. An increasing number of women make the decision to become a mother alone with donated sperm and the thesis brings out the reasons why. The research is also providing information about how the mothers have experienced the society`s and other people`s attitudes toward single by choice- mothers. Single by choice – mothers and their families are relatively rare as a research object and there is not much information about how to handle the issue of fatherlessness in single parent - families.

The research was qualitative. The material that was analyzed consisted of the answers of six single by choice –mother who sent their answers by e-mail. The research form that was used consisted of 14 open questions. The answers were analyzed by dividing them into different themes and results were drawn together and compared to some of the existing research information. The themes that were found from the answers were the mothers` thoughts about fatherlessness before the child was born, discussing fatherlessness with the child and the feelings that it brings out in the mother and in the child, the experiences from society and the available support and also the role of the parish in the family.

The answers revealed that the mothers want the child especially to know that he is loved and wanted and not focus on the lack of father. The single by choice - mothers have thought about the effects of fatherlessness already before pregnancy. How the mother feels about the child asking questions about his father depends on the child`s age and the amount of questions related to his father and fatherlessness. Also the personality of the mother and the child affects on the way they feel about discussing the origin of the child. The results of the research brought up a few things that single by choice - mothers feel are wrong with the services in our society, but otherwise the attitudes of other people and the atmosphere in general have been accepting and positive. The research also revealed that the mothers feel they could need more support and help in the process of raising the child without a father.

The subject of the thesis is relevant and current as the number of single parent - families is increasing. It is important to reveal the needs of single by choice - mothers and other single parents so that the services in the Finnish society could be improved.

Keywords: Single by choice – mothers, fertilization treatments, fatherlessness, single parenting, qualitative research,

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 MONINAISET PERHEMALLIT	9
2.1 Perheet muuttuvat	9
2.2 Yhden vanhemman perheet	11
2.3 Itselliset äidit	14
3 HEDELMÖITYSHOIDOT SUOMESSA	17
3.1 Itsellisten naisten hedelmöityshoidot	17
3.2 Lapsen oikeus tietää alkuperästään	19
3.3 Syitä haluta lapsi yksin hedelmöityshoidoilla	20
4 ISÄTTÖMYYS	21
4.1 Isättömyyden merkitys	21
4.2 Isättömyyden käsitteleminen perheessä	22
5 SUOMEN EVANKELIS-LUTERILAINEN KIRKKO JA ITSELLISTEN ÄITIEN PERHEET	26
5.1 Kirkkohallituksen kanta hedelmöityshoitolaian valmisteluun	26
5.2 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon perheneuvonta	27
5.3 Perheneuvonnan teologiset lähtökohdat	29
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	31
6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	31
6.2 Laadullinen tutkimus	31
6.3 Aineiston keruu	32
6.4 Aineiston analyysi	34
6.5 Aikataulu ja kustannukset	35
7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET JA SUHDE AIKAISEMPAAN TUTKIMUKSEEN	36
7.1. Aineisto	36
7.2 Isättömyyden käsittely raskauden aikana tai hedelmöityshoitoa harkittaessa	36

7.3 Isättömyydestä ja lapsen alkuperästä puhuminen lapsen kanssa	39
7.4 Isättömyydestä puhumisen herättämät tunteet.....	41
7.5 Ympäristö ja isättömyys.....	44
7.6 Kirkon ja seurakunnan rooli itsellisten äitien perheissä	46
7.7. Johtopäätökset	46
8 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	48
9 POHDINTA	50
LÄHTEET.....	53
LIITE 1: Haastattelukysymykset opinnäytetyötä varten.....	58
LIITE 2: Ilmoitus Internet -foorumeille	60

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö kertoo hedelmöityshoitojen avulla yksin lapsen hankkineiden äitien kokemuksista ja ajatuksista lapsen isättömyyttä koskien. Selvitimme laadullisen tutkimuksen avulla, miten itselliset äidit kokevat lapsen isättömyyden ja miten he aikovat käsitellä isättömyyttä lapsen kanssa. Itsellisellä äidillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa naista, joka on tullut äidiksi luovutetuilla sukusoluilla hedelmöityshoidoissa. Nimitys itsellinen äiti on yleisesti käytössä ja se on hedelmöityshoitoklinikoiden alun perin käyttöön ottama nimi. Yksin hedelmöityshoitojen avulla äidiksi tulleet käyttävät itsestään myös nimitystä itsenäinen äiti.

Isättömyys ja itsellisten äitien perheet ovat tutkimuskohteina harvinaisia. Halusimme kuvata ilmiötä mahdollisimman laajasti. Tavoitteemme oli tuoda esiin itsellisten äitien näkökulma ja kokemukset isättömyyden käsittelemisestä lapsen kanssa. Opinnäytetyömme aihe valikoitui tekijöiden oman mielenkiinnon mukaisesti. Aihevalintaan vaikutti se, että koimme isättömyysteeman sellaiseksi, jota olisi juuri nyt tärkeää tuoda enemmän esiin. Itsellisten äitien ja muiden yhden vanhemman perheiden määrä kasvaa koko ajan ja sen myötä tuen tarve. Yhden Vanhemman Perheiden Liitto julkaisi tänä vuonna materiaalia äitien avuksi isättömyydestä lapsen kanssa puhumiseen. Tätä ennen kirjallisuutta aiheesta ei ole ollut. Olimme kiinnostuneita myös siitä, kokevatko äidit isättömyyden käsittelemisen ja lapsen kysymyksiin vastaamisen vaikeaksi.

Vuonna 2007 voimaan tulleen hedelmöityshoitolain (1237/2006) yksi kiistakapuloista oli itsellisten naisten oikeus hedelmöityshoitoihin. Vastustajat perustelivat kantaansa sillä, että lapsi tarvitsee lähtökohtaisesti sekä äidin että isän. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus oli yksi niistä tahoista, jotka vastustivat hedelmöityshoitojen sallimista yksineläville naisille ja naispareille (Kirkkohallitus 2005, 3). Itsellinen äiti voi itse päättää, kertooko hän lapselle lapsen alkuperästä. Kysyimme äideiltä myös, aikovatko he kertoa lapselle lapsen alkuperästä ja mitä he ajattelevat lapsen tiedonsaantioikeudesta.

Tutkimuksemme oli laadullinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin sähköpostitse lähetetyllä haastattelulla. Laadullista tutkimusta voi käyttää, kun pyritään kuvaamaan todellista elämää (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 161).

2 MONINAISET PERHEMALLIT

2.1 Perheet muuttuvat

Suomessa, kuten muuallakin Euroopassa, avioerot ovat lisääntyneet ja ensimmäinen lapsi saadaan myöhemmällä iällä kuin aikaisemmin (Törrönen 2012, 20). Suvi Nipulin ”Itselliset naiset hedelmöityshoitojen kentällä” Helsingin Yliopistolle 2012 tehdyssä pro gradu -tutkielmassa kerrotaan, että vuonna 2010 esimerkiksi Helsingissä yli kolmannes 40 -vuotiaista naisista oli lapsettomia ja kaikista Suomessa asuvista samanikäisistä naisista heitä oli yli 20 prosenttia. Määrät ovat Euroopan mittakaavassa suuria. Hedelmällisyys vähenee varsinkin naisilla iän myötä. (Nipuli 2012, 4.)

Individualististen arvojen on havaittu Suomessakin kasvaneen ja nämä uudenlaiset arvot korostavat enemmän yksilön valmiuksia toimia itsenäisesti elämän eri osa-alueilla. Vaikka suomalaiset yhä arvostavat perhettä ja parisuhdetta korkealle, kertoo esimerkiksi se, että vuonna 2009 Suomessa jopa reilut miljoona ihmistä asui yksin, osaltaan myös siitä, että sopivan kumppanin löytäminen on nykyään vaikeampaa. Yhä useammin ihmiset myös tekevät tietoisien ratkaisun yksin elämisestä. Palvelujen osalta lisääntyvä moninaistuminen ja elämäntyylien ja -tapojen kirjo edellyttäisivät erilaisten perheiden ja elämäntilanteiden huomioimista ja palvelujen joustavampaa räätälöimistä muuttuviin tarpeisiin. (Törrönen 2012, 20–25.)

Vaikka perheet ovat muuttuneet ja perhemallit sekä käsitys perheestä muuttuu ihmisten mukana, uusien perhemallien syntyminen ei tarkoita perheen arvostuksen katoamista. Päinvastoin, jo kauan on ollut nähtävissä, että perheiden arvostus nousee ja perhe on suurelle osalle ihmisistä hyvin keskeinen arvo. Varsinkin yksinhuoltaja- ja uusperheiden lisääntyminen on nostanut huolta lapsista. Adoptoidut ja naisten yksin hedelmöityshoidoilla hankkimat lapset on nostettu esiin riskiryhmänä, koska on katsottu että puuttuva tieto omasta biologisesta taustasta on riski lapsen tasapainoiselle kehitykselle. Moninaiset perhemuodot näkyvät sosiaalityössä ja siksi onkin tärkeää, että asiantuntijat ja per-

heiden parissa työskentelevät ovat tietoisia erilaisista perhemalleista ja niihin kytkeytyvistä kulttuurisista ja yhteiskunnallisista taustoista. (Ritala-Koskinen 2001, 9–10.)

Moninaistuvat perhemallit edustavat erilaisia perhekoonpanoja, kuin mitä perinteinen ydinperhemalli edustaa. Ydinperhemallin rinnalla, jossa lapsen tai lasten lisäksi perheeseen kuuluvat biologiset vanhemmat, on nykyaikana myös yhden vanhemman perheet ja sateenkaariperheet. Yhden vanhemman perheessä on yksi aikuinen ja lapsi tai lapsia. (Sakasti i.a.a.) Sateenkaariperhe tarkoittaa perhettä, jossa vanhempi tai vanhemmat kuuluvat seksuaali- tai sukupuoli-vähemmistöön (Seta i.a.).

Vaikka monimuotoiset perhemallit ovat yleistymässä, joutuvat tietoisesti yksin lapsen hankkineet äidit puolustamaan oikeuttaan hankkia lapsi yksin. Esimerkiksi Israelissa, jossa kulttuuri on melko perhekeskeistä, nainen saattaa kokea sosiaalisen verkostonsa aiheuttamaa painetta perustaa perhe ja saada lapsia. Samaan aikaan kun nainen yrittää täyttää eräänlaista sosiaalista normia hankkimalla lapsi, joutuu hän ristiriitaan toteuttaessaan perheenperustamista ei-perinteisellä tavalla, eli yksin. Natella Ben-Daniel ja tutkijakumppanit (2007) tutkivat Israelissa itsellisten äitien tueksi suunniteltua vertaisryhmää ja ryhmäprosessin merkitystä äitien tukena itsellisessä äitiydessä. (Ben-Daniel, Rokach; Filtzer & Feldman 2007, 250.)

Perhemuotojen moninaistumista ja ydinperheihanteen kyseenalaistamista pidetään usein riskinä, joka johtaa lapsen hyvinvoinnin vaarantamiseen. Kuitenkin ”lapsen etu” on käsitteenä monimerkityksinen. Esimerkiksi lapsen edun mukaisista rakkautta, turvaa, suojelua, hoivaa ja auktoriteettia voi tarjota mitä tahansa mallia edustava perhe, niin yhden kuin useamman vanhemman perhe. Nykyään lapsen hyvinvointiin liitetään myös esimerkiksi hyvä kiintymyssuhde, tasapainoinen elämäntapa ja kehitys sekä lapsen mielipiteen kuuleminen. Mikään perhemalli ei sinänsä ole hyvinvointiriski lapselle, sillä lapsen hyvinvointi voidaan taata monenlaisista asemista käsin. (Nätkin 2003, 37–38.)

Kuitenkin monimerkityksellisen ”lapsen edun” taustalla on yhä nykyäänkin ajatus siitä, että lapsen psykologisen kehityksen onnistumisen kannalta hänellä tulee olla elämässään molempia sukupuolia edustavia aikuisia, todetaan Anna Moringin (2013) Helsingin Yliopistolle tekemässä moninaisia perhemalleja tutkivassa väitöskirjassa ”Oudot perheet – Normeja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa”. (Moring 2013, 226.) Itsellisten äitien kohdalla tämä tarkoittaa seikkaa, joka näkyy myös tutkielmamme tuloksissa – äidit kantavat huolta siitä, onko lapsen elämässä tarpeeksi miehen malleja.

Moringin väitöskirjassa todetaan, että lainsäädäntö laahaa monilta osin nykyaikaisten moninaistuvien perhemallien tarpeiden perässä. Vallitseviin normeihin ja ihanteisiin sopimattomat perheet joutuvat kokemaan paljon vaikeuksia, kun perhelainsäädäntö ei ota huomioon moninaisia perhemalleja tarpeeksi ja usein perheen tosiasiallinen tilanne jää huomioimatta. (Moring 2013, 175.) Suomalaisessa keskustelussa perhenormista eli ydinperheestä poikkeavat perhemallit, kuten sateenkaariperheet tai yhden vanhemman perheet, joihin itsellisten naisten perheetkin lukeutuvat, joutuvat negatiivislähtöiseen tarkasteluun siitä näkökulmasta, että mitä ongelmia perhemalli voi lapsen kehitykselle aiheuttaa. (Moring 2013, 185.)

2.2 Yhden vanhemman perheet

Yksinhuoltajuuteen on kautta aikojen liittynyt vahvoja stereotypioita (Nätkin 2003, 30–33). Nykyisin suomalaisista lapsiperheistä 20 % on yhden vanhemman perheitä ja määrä on kasvamaan päin. Esimerkiksi vuonna 1990 yhden vanhemman perheitä oli vain 12 % perheistä. Suomessa oli vuoden 2012 lopussa yhteensä 578 000 lapsiperhettä. (SVT 2013.)

Syitä siihen, miksi perheessä ei ole toista vanhempaa, on monia. Yhden vanhemman perheet ovat erilaisia ja perheillä on erilainen historia ja erilaiset syyt siihen, miksi toista vanhempaa ei ole. Nämä asiat vaikuttavat suuresti siihen, miten ainoa vanhempi perheen tilanteen kokee. Yksin hedelmöityshoitoihin hakeutunut nainen on lähtökohtaisesti valmistautunut tilanteeseen ja valinnut sen,

toisin kuin esimerkiksi puolisonsa kuoleman kautta menettänyt vanhempi. (YVPL i.a.)

Yhden vanhemman perheessä arki ja vanhemmuus ovat vain toisen, itsellisten naisten kohdalla vain äidin vastuulla. Äiti voi tällöin kaivata konkreettisen avun lisäksi esimerkiksi henkistä tukea vanhemmuuteen tilanteissa, joissa kokee epävarmuutta. Verkostojen merkitys kasvaa yhden vanhemman perheissä. (YVPL i.a.) Nipulin tutkimuksessa selvitetään muun muassa niitä syitä, jotka saavat naiset hankkimaan tai harkitsemaan lapsen hankkimista yksin hedelmöityshoitojen avulla. Tutkimuksen mukaan itselliset naiset kartoittavat sosiaalista verkostoaan tarkoin jo hedelmöityshoitoihin hakeutumista harkittaessa. He pyrkivät tarvittaessa kasvattamaan tukiverkostoaan ja miettivät asiaa paljon etukäteen lapsen ja perheen hyvinvoinnin kannalta. (Nipuli 2012, 68.)

Kun tarkastellaan tai tutkitaan yksinhuoltajuutta, esiin nousevat usein vain mahdolliset riskitekijät ja vaikeudet arjessa. Huomiotta jää se, miten yhden vanhemman perheissä järjestetään elämä lasten ehdoilla ja se, kuinka paljon iloa ja hyviä asioita yhden vanhemman perheissä koetaan. Myös jokaisen yksinhuoltajan tilanne ja elämäntilanne on yksilöllinen ja perheen tilanteet muuttuvat ja sisältävät erilaisia vaiheita. Törrösen (2012) perheitä koskevassa tutkimuksessa hän nostaa esille sen, että yhden vanhemman perheissä on esimerkiksi taloudellisesta niukkuudesta huolimatta huomattavan paljon rakkautta. (Törrönen 2012, 173–174.)

Yhteiskunnan näkökulma on ollut pitkään ydinperhekeskeinen ja on sitä yhä vieläkin, vaikka niin moni perhe on yhden vanhemman perhe. Eve Mantu on kuvannut ydinperhekeskeisyyden ilmentymiä teoksessaan ”Musta tulee perhe”. Esimerkiksi neuvoloista odottaville jaettava vihkonen on nimetty muotoon ”Meille tulee vauva.” Synnytysvalmennukset on myös suunnattu pariskunnille. Usein oppaissa ja muissa yhteyksissä yksin lasta odottava törmää ennakkokäsityksiin ja asenteisiin, joissa kuvataan vain sitä, kuinka raskasta on olla yksin vanhempi. Yleensä tukimateriaalia ei ole suunnattu yksin odottaville tai yhden vanhemman perheille. (Mantu 2006, 20–21.)

Yksin lasta odottava ja yksin lasta kasvattava voi nykyään saada tukea erilaisilta järjestöiltä ja yhdistyksiltä. Esimerkiksi vuonna 2010 perustettu Totaaliyhärit ry on Yhden Vanhemman Perheiden Liiton jäsenjärjestö, joka tarjoaa mahdollisuuksia totaaliyksinhuoltajien verkostoitumiseen eri kanavien kautta. Yhdistyksen jäsenenä on myös itsellisiä äitejä. Tavoite on tuottaa tietoa yhden vanhemman perheiden arjesta ja tätä kautta parantaa yhden vanhemman perheiden asemaa ja avun saantia yhteiskunnassa. Totaaliyksinhuoltajien olemassaolo ja erityishaasteet eivät tule yhteiskunnassamme nähdyksi ja yhdistyksen tavoite onkin saada yksin lasta kasvattavien ääni kuulluksi lainsäätäjille ja muille päätäville tahoille. Yhdistyksen puheenjohtajan Erja Turusen mukaan nähtävissä on, että esimerkiksi neuvolat ovat avaamassa asenteitaan yksin lasta odottavia kohtaan ja tulevaisuudessa toiveissa on yksin lasta odottavien oma perhevalmennus. (Turunen 2014.)

Yksinhuoltajat itse kokevat roolinsa usein positiiviseksi ja mahdollisuutensa antaa lapselle tasapainoinen arki hyviksi. Yhden vanhemman perheitä kuormittaa se, että vanhempi joutuu selviytymään kaikista arjen rutiineista yksin, ilman toisen aikuisen apua. Yhdellä vanhemmalla voi olla vähän resursseja ja aikaa hoitaa vanhemmuuteen liittyviä tehtäviä. (Broberg & Tähtinen 2009, 156–157.) Vanhempi voi väsyä, vaikka perheessä olisikin kaksi täysipainoista vanhempaa, mutta yhden vanhemman perheessä riski voi olla suurempi. Tällaisissa tilanteissa läheisten apu olisi yhden vanhemman perheille suotavaa. Toisen näkökulman mukaan yhden vanhemman perheissä vanhemmalla on enemmän aikaa lapselle, kun hän voi keskittyä lapsen kanssa olemiseen ilman puolisoa. (Huttunen 2013b.)

Väestöliiton Yksinhuoltajuus Suomessa -tutkimuksen mukaan yksinhuoltajaperheiden ja kahden huoltajan perheiden välillä ei ole eroja esimerkiksi yleisessä toimintakyvyssä tai perheen sisäisessä dynamiikassa. Tutkimus paljasti, että perheen erilaisten ongelmatilanteiden ratkaisu koetaan yksinhuoltajaperheissä muita perheitä helpommaksi. Yksinhuoltajaperheissä on tutkimuksen mukaan myös muita perheitä hieman positiivisempi sisäinen vuorovaikutus perheiden omien arvioiden mukaan. (Broberg & Tähtinen 2009, 160–161.)

Yhden vanhemman perheessä säästytään usein kokonaan parisuhderistiriidoilta ja vanhempien keskinäisiltä erimielisyyksiltä. Tällöin lapsen kasvatusta voi olla kautta linjan johdonmukaisempaa. Tosin ainoan vanhemman uupumistilanteissa voi vanhempi väsyessään lipsua johdonmukaisesta kasvatuskäytännöstä. Tällainen ilmiö on kuitenkin olemassa kaikissa lapsiperheissä huoltajien lukumäärään katsomatta. (Huttunen 2013b.) Myös Väestöliiton tutkimus antaa samantyyppistä tietoa. Yksinhuoltajaperheissä ei ole vanhempien keskinäisiä vuorovaikutusongelmia ja yli puolet tutkituista perheistä oli sitä mieltä, että vuorovaikutusongelmat puuttuvat perheen sisältä kokonaan. (Broberg & Tähtinen 2009, 163.)

Yksinhuoltajaperheen vanhempi kokee Väestöliiton tutkimuksen mukaan lapset perheensä kannalta tärkeämmiksi kuin muiden perhetyyppien edustajat. Yksinhuoltajaperheissä vanhempi on yleensä lapsikeskeinen ja suomalaisille yksinhuoltajille lapset ovat hyvin tärkeä osa elämää. Vanhemmuuden rankimpana ja kasvatuksen haasteellisimpina kokivat tutkimuksessa yhden vanhemman perheet. Vanhemman kokemukseen vaikuttavat monet taustatekijät ja esimerkiksi perheen taloudellinen tilanne. (Broberg & Tähtinen 2009, 163–167.) Yhden vanhemman perheitä ei tulisi tutkia yhtenä ryhmänä, koska vanhemmuuden kokemukseen vaikuttaa suuresti kokemus päättämisestä yksinhuoltajaksi. Tutkimusta tulisi myös laajentaa kohti perheen positiivisia voimavaroja. (Broberg & Tähtinen 2009, 169.)

2.3 Itselliset äidit

Nykyään yhä useampi nainen haluaa tarkoituksella yksin äidiksi tai syystä tai toisesta päätyy tähän ratkaisuun. Vuonna 2012 ennakkotietojen mukaan yksin hedelmöityshoidoilla lapsen sai yhteensä 157 itsellistä naista. Luku on kaksinkertainen esimerkiksi vuoteen 2005 verrattuna. Ilmiön yleistymiseen on vaikuttanut sekä laki- että asennemuutos; yhteiskunnallinen ilmapiiri on sallivampi ja yksin lapsen hankkiminen on hyväksytympää kuin ennen. On arvioitu myös, että suomalaisnaiset, jotka aiemmin kävivät hoidoissa ulkomailla, siirtyivät saamaan hoitoja lakiuudistuksen myötä kotimaisilta yksityisklinikoilta. (Sievälä 2013.)

Itselliset äidit haluavat usein tehdä eroa yksinhuoltajuuteen, sillä he eivät halua itseensä liitettävän siihen usein mielletäviä ennakkokäsityksiä (Nipuli 2012, 3, 75). Termi ”itsellinen äiti” on yleisesti käytössä ja se on hedelmöityshoitoklini- koiden lanseeraama nimi. Itsellisten äitien verkkoyhteisön KenguRuun ylläpidon mukaan ehkä paremmin kuvaava ilmaisu olisi ”itsenäinen äiti”, mutta itsellinen äiti on jo niin tunnettu, että sitä on hyvin vaikea muuttaa. (KenguRuu 2014.) He- delmöityshoitolaissa itsellinen nainen ja äiti on kuvattu naiseksi, joka ei elä avio- liitossa eikä avioliiton kaltaisissa olosuhteissa (Nipuli 2012, 8).

Israelissa tehdyssä tutkimuksessa itsellisistä äideistä puhutaan SBC-äiteinä eli single by choice -äiteinä. Lasten- ja nuortenpsykiatri Natella Ben-Daniel tutki yhdessä sosiaalityöntekijän, kliinisen psykologin ja aivotutkimuskeskuksen pro- fessorin kanssa yksin lapsen hankkineiden äitien kokemuksia dynaamisesta ryhmäprosessista itsellisen äitiyden tukena. (Ben-Daniel; Rokach, Filtzer & Feldman 2007, 249.) Single by choice -määritelmä ei tarkoita, että sinkkuus olisi ollut toivottua, vaan tarkoittaa tietoista valintaa hankkia lapsi yksin. Moni SBC- äideistä on voinut joutua luopumaan haaveestaan perustaa perhe parisuhteen pohjalta sopivan kumppanin puuttuessa (Ben- Daniel, Rokach, Filtzer & Feld- man 2007, 251). Israelilaisia SBC -äitejä tutkineet Ben-Daniel & kumppanit (2007) toteavat SBC -äitien elämässä olevan usein tiettyjä samankaltaisia tur- vaavia tekijöitä. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi keski- tai ylempiluokkainen sosioekonominen elintaso ja vahva vastuuntunto ja halu vanhemmaksi. (Ben- Daniel, Rokach, Filtzer & Feldman 2007, 252.)

Itselliset äidit pohtivat yksinvanhemmuutta ja isättömyyttä etukäteen ja miettivät, miten puolustaa valintaansa saada lapsi ilman isää. He miettivät keinoja, joilla isättömyyden aiheuttamiin vaikutuksiin voisi varautua ja kuinka tarjota tulevalle lapselle miehen malli. Joskus itselliset äidit tuovat esiin sen, kuinka paljon pa- rempi vaihtoehto yksinvanhemmuus on verrattuna siihen, että lapsen isä olisi kykenemätön syystä tai toisesta isyyteen. Itsellisten äitien keskusteluissa koros- tetaan, että jos sopivaa kumppania ja hyvää isäehdokasta ei ole, on lapsellekin parempi vaihtoehto kasvaa ilman isää. Tässä yhteydessä moni tuo esiin myös

sen vaihtoehdon, että ehkä sopiva isäkandidaatti löytyy elämään lapsen syntymän jälkeen. (Nipuli 2012, 85.)

Yksin hedelmöityshoitoihin hakeutuminen tarkoittaa sitä, että äidiksi tuleminen on hyvin harkittu teko ja lapsi on toivottu. Itselliset äidit valmistautuvat äidiksi tulemiseen tarkoin ja hankkivat tietoja ja taitoja tulevaa ajatellen. He säästävät myös rahaa paitsi hoitoihin, niin tulevaisuutta ja perhe-elämää ajatellen. Luovutettuja sukusoluja hoidoissa käyttävät ovat ainoa ryhmä, jonka on pakko käydä psykologin vastaanotolla hoitojen saamiseksi. Tämä jakaa mielipiteitä ja psykologin tapaamista jännitetään ja myös siihen pyritään valmistautumaan etukäteen tarkoin. (Nipuli 2012, 84.)

3 HEDELMÖITYSHOIDOT SUOMESSA

3.1 Itsellisten naisten hedelmöityshoidot

Laki takasi itsellisille naisille oikeuden saada hedelmöityshoitoa vuonna 2007. (Laki hedelmöityshoidoista 1237/2006) Lain valmistelu oli pitkä ja hankala prosessi, ja itsellisten naisten asema lakiin nähden yksi sen koetinkivistä. Toinen erimielisyyttä aiheuttanut lain kohta oli naisparien mahdollisuudet saada hedelmöityshoitoja. Hedelmöityshoitojen lupa- ja valvontaviranomainen on Valvira, joka pitää myös luovutusrekisteriä sukusolujen luovutuksista. Lain mukaan luovutetusta sukusolusta alkunsa saaneella lapsella on 18 vuotta täytettyään oikeus tietää luovuttajan henkilöllisyys. (Burrell & Pennanen 2010, 431.)

Hedelmöityshoitolaissa ei aseteta parisuhdevaatimusta hedelmöityshoitojen saamiselle. Klinikkoilla, joilla hoidoissa ei käytetä luovutusspermaa, ei hoideta naispareja tai itsellisiä naisia. Ne klinikat, joilla hoitoja tehdään luovutetuilla sukusoluilla, hoitavat pääsääntöisesti aina myös naispareja sekä itsellisiä naisia. (THL 2013b, 9.) Julkiset klinikat ovat kuitenkin kääntäneet itsellisiä naisia ja naispareja oveltaan vedoten lahjasolujen vähyyteen. Lahjasolut on haluttu käyttää heteroparien hoitoihin. Sekä Valvira että Sosiaali- ja terveysministeriö ovat tietoisia tästä syrjivästä käytännöstä ja siihen on puututtu. Myöskään kaikki yksityiset klinikat eivät ole suostuneet ottamaan yksin lasta hedelmöityshoidoilla toivovia naisia tai naispareja asiakkaikseen, mutta Valviran kannanoton jälkeen esimerkiksi Felicitas-klinikka muutti toimintatapojaan. (Iltalehti 2013.)

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että naisparit ja itselliset naiset voivat käyttää hoidoissaan vain yksityisten klinikoiden palveluita. Muita eriarvoistavia käytäntöjä muihin hedelmöityshoitoja saaviin nähden ovat yhteiskunnan hoitoihin liittyvät korvaukset sekä pakolliset psykologikäynnit ennen hoitoja. Muille kuin itsellisille naisille psykologikäynnit ovat vapaaehtoisia. (Nipuli 2012, tiivistelmä.)

Miesparit eivät pysty hankkimaan lasta hedelmöityshoitojen avulla, sillä Suomen laissa sijaissynnytykset on kielletty. Laki ei määrää ikärajaa hedelmöityshoitojen

saamiselle, mutta yleisimmin se vaihtelee klinikoittain naisten kohdalla 40 ikävuoden molemmin puolin. Julkisella puolella hoitokertojen määrää rajoitetaan noin 3–4 kertaan, mutta yksityisillä klinikoilla hoitojen määrää ei ole rajoitettu. (THL 2013b, 9.) Ruotsissa hedelmöityshoitolakia uudistettiin vuonna 2005 niin, että se mahdollistaa naisparien hedelmöityshoidot, mutta itsellisten naisten hedelmöityshoidot ovat siellä yhä kiellettyjä. Tämän takia ruotsalaiset yksin lasta lahjasoluilla haluavat naiset käyvät hoidoissa sekä Suomessa että Tanskassa. (Moring 2013, 116.)

Luovutetuilla siittiöillä tehdään Suomessa yhä enemmän hedelmöityshoitoja, ennakkotietojen mukaan kasvua vuonna 2012 edellisvuoteen verrattuna on 17 %. Tätä selittää osaltaan vuonna 2007 voimaan tulleen lain sisällön ja vaatimusten parempi tuntemus ja uusien käytäntöjen selkeytyminen. Nyt spermanluovuttajista ei ole niin suurta pulaa kuin muutama vuosi sitten. (THL 2013a.) Kun hedelmöityshoitolaki astui voimaan, siittiöiden luovuttajien määrä romahti hetkellisesti. Erityisesti se lain kohta, jonka mukaan luovutetuista sukusoluista tai alkiosta alkunsa saaneilla henkilöillä on oikeus saada tietää luovuttajien henkilöllisyys, karkotti luovuttajia. (Sirkiö 2013.) Nyt luovuttajien määrä on siis kuitenkin kääntynyt nousuun.

Hedelmöityshoitolaissa on säädetty, että luovuttaja voi päättää, saako hänen siittiöitään käyttää naisparien tai itsellisten äitien hoidoissa. Luovuttaja voi myös halutessaan antaa suostumuksensa sille, että hänet voidaan vahvistaa isäksi. Tällöin lapsen äiti saa oikeuden tietää luovuttajan henkilöllisyyden. Hedelmöityshoitolaki velvoittaa hoitotahon antamaan psykologista tukea ja keskustelumahdollisuuden lapsen alkuperän ja siitä puhumisen nostamiin kysymyksiin. (Hedelmöityshoidot opas i.a., 35.) Suomessa oli vuonna 2012 kaksitoista yksityistä klinikkaa, joilla itsellisille naisille annettiin mahdollisuus hedelmöityshoitoihin. Vuonna 2012 yksityisillä klinikoilla kävi 59 miestä luovuttamassa sukusolujaan ja niiden lisäksi klinikat hankkivat siittiöitä sekä kotimaisista että ulkomaisista spermapankeista. Siittiöitä Suomeen tuodaan pääasiassa Tanskasta, mutta vuodesta 2010 alkaen jonkin verran myös Yhdysvalloista. (Valvira i.a.) Joillakin suomalaisilla klinikoilla tanskalaisten siittiöiden hoidoissa käytettävä määrä on merkittävä. (THL 2013b, 9.)

3.2 Lapsen oikeus tietää alkuperästään

Itsellisten naisten oikeutta saada hoitoja vastustettiin eduskuntakeskusteluissa ja julkisuudessa sillä perusteella, että lapsen kannalta on tärkeää turvata hänelle sekä isä että äiti ja molemmilta puolilta tulevat sukulaisuussuhteet. Eduskunta kuitenkin hyväksyi lain, joka ei aseta parisuhdevaatimusta hoidon edellytykseksi. Maamme hedelmöityshoitolaki on linjassa muiden läntisten teollisuusvaltioiden lainsäädännön kanssa. (Burrell & Pennanen 2010, 435.)

Oikeus tietää luovuttajan henkilöllisyys kirjattiin lakiin, jotta lapsen oikeus tietää biologisesta alkuperästään toteutuu. Tämä tiedonsaantioikeus toteutuu kuitenkin vain siinä tapauksessa, että henkilö saa tietää saaneensa alkunsa luovutetuista sukusoluista. Tietoa tästä ei merkitä väestötietojärjestelmään, vaan asia on jätetty vanhemman tai vanhempien harkintaan. Luovuttajan tiedot annetaan täysi-ikäiselle myös tapauksissa, joissa henkilö on saanut tietää syntyneensä luovutetusta sukusolusta tai alkioista joltain muulta taholta, kuten sukulaiselta tai perhetutulta. Vanhemman suostumusta tähän ei siis tarvita. (Burrell & Pennanen 2010, 437–438.)

Yhä useampi luovutetuista sukusoluista syntynyt henkilö joutuu pettymään saadessaan luovuttajan tiedot, jos toiveissa olisi tavata hänet, sillä yksityiset lapsettomuuslinikat hankkivat siittiöitä ulkomailta, lähinnä Tanskasta ja Yhdysvalloista. Rekisteriin kirjataan luovuttajasta vain nimi ja henkilötunnus ja niiden yhdistelmä ei välttämättä useinkaan kerro henkilön kansallisuudesta eikä asuinpaikasta. (Burrell & Pennanen 2010, 442.)

Todellisuudessa lakiin kirjattu tiedonsaantioikeus on vain ohjeistus eikä sen toteutumista ole varmistettu minkäänlaisin toimenpitein (Nipuli 2012, 74). Se, saako hedelmöityshoidoilla syntynyt lapsi tietää alkuperästään, jää siis äidin harkintaan.

3.3 Syitä haluta lapsi yksin hedelmöityshoidoilla

Suvi Nipuli on tutkimuksessaan selvittänyt syitä sille, miksi naiset haluavat yksin äideiksi hedelmöityshoitojen avulla. Yleinen syy on se, että nainen ei ole tiettyyn ikään mennessä löytänyt sopivaa kumppania, mutta muitakin syitä on. Itsellisten äitien keskustelupalstaa analysoinut tutkimus selventää, että hedelmöityshoitoihin mennään, koska lapsen kaipuu ja varma halu saada lapsi ovat niin voimakkaita. Naisella voi olla myös esimerkiksi jokin hedelmällisyyteen vaikuttava sairaus ja se vahvistaa päätöstä hakeutua hoitoihin. (Nipuli 2012, 42.)

Usein itsellinen äitiys ei ole sinänsä ideologinen valinta, vaan liittyy elämäntilanteen tuomaan pakkoon, varsinkin jos naisen ikä on korkeampi. Tällöin hedelmöityshoidot koetaan parhaimpana vaihtoehtona saada lapsi, koska niihin ei liity esimerkiksi sukupuolitautilisyyttä, kuten satunnaisen seksipartnerin kanssa. Naiset eivät kuitenkaan poissulje vaihtoehtoa, että sopiva kumppani löytyisi myöhemmin ja monille se onkin haave. Hedelmöityshoitoihin yksin menemistä harkitsevissa on myös naisia, joilla on puoliso, joka ei halua lapsia. (Nipuli 2012, 33–38.)

Nipulin tutkimus paljastaa, että hedelmöityshoitoihin menevien naisten ikäskaalalla on laajempi kuin usein ajatellaan ja joukossa on paljon alle 35-vuotiaita naisia. Monet nuoremmat naiset ovat päättäneet, että jos sopivaa puolisoa ei ole löytynyt tiettyyn ikään mennessä, he hakeutuvat hedelmöityshoitoihin. Ikä ja mahdolliset sairaudet uhkaavat lasten hankintaa ja tämä näkyy itsellisiksi äideiksi aikovien keskusteluissa. (Nipuli 2012, 39–41.) Itsellisten äitien joukossa on myös naisia, jotka tietävät, että heidän mahdollisuutensa hedelmöitymiseen voivat olla heikot jonkin sairauden tai muun tekijän vuoksi. Tieto siitä, että hedelmöityminen ei välttämättä tapahtuisi helposti parisuhteessakaan, aiheuttaa naisille painetta tulla raskaaksi ennen kuin ikä heikentää vielä lisää raskauden mahdollisuutta. (Nipuli 2012, 83.)

4 ISÄTTÖMYYS

4.1 Isättömyyden merkitys

Isyystutkija Jouko Huttusen mukaan isättömyyttä ja sen vaikutuksia on tutkittu hyvin vähän. (Huttunen 2013a). Hänen mukaansa tähänastiset isättömyyttä käsittelevät tutkimukset ovat suppeita ja keskittyvät lähinnä isättömyyden sekundaarisiiin vaikutuksiin. Positiivisia puolia valottava tutkimus aiheesta puuttuu kokonaan. (Huttunen 2013b.)

Isättömyys on käsitteenä monisyinen ja usein negatiivisluonteinen. Isättömyys on liitetty usein epäonnistumiseen ja vakavimpana kritiikkinä sitä pidetään riskinä lapselle. Vanhan perhenormikäsityksen mukaan hyvässä perheessä on isä ja tästä poikkeaminen on epäonnistuminen. Itsellisten naisten kohdalla arvostelu ja negatiiviset tulkinnat kohdistuvat naisvaltaisuuteen ja naisten itsekkyyteen. Isättömyyttä on kautta aikain ollut paljon ja sitä on eri syistä tänäkin päivänä. Negatiivisuus lähtökohtana isättömyysteemaan on hyvin hedelmätön, tärkeää olisi tunnistaa isättömyyteen liittyviä asioita ja toimia niin, etteivät ne vaikuta lapsen kehitykseen haitallisesti. (Huttunen 2013b.)

Isättömyyden voi nähdä mahdollisuutena, kun äidillä on enemmän aikaa lapselle ja positiivisen sekä ristiriidattoman vanhemmuuden mahdollisuudet paranevat. Lapsi voi säästyä vanhempien välisiltä konflikteilta ja välttyä saamasta negatiivisia malleja miehen roolista. Äiti voi itse päättää, millaiseen miehiseen kulttuuriin ja ”miesten juttuihin” lapsi tutustuu ja kenen johdolla. Useimmilla äideillä on mahdollisuus kertoa lapselle toimiva ja rakentava tarina poissaolevasta isästä. Lapsen isättömyyden kokemukseen vaikuttaa suuresti se, onko hänellä joskus ollut isä. Jos lapsella ei alun alkaenkaan ole ollut isää, hän ei ole kokenut menetystä tai hylkäämistä. (Huttunen 2013b.)

Mira Takkinen on Lapin yliopistolle tekemässään sosiaalityön pro gradu - tutkielmassa tarkastellut lapsena isyyden selvittämisen kieltäneiden äitien kokemuksia isättömyyden vaikutuksista äitien ja lasten kannalta. Takkisen tutki-

mukseen osallistuneet naiset kokevat isättömyyden vaikuttavan lapseensa jollain tasolla, mutta eivät koe sen olevan lapsen elämässä suurikaan trauma. Tutkimuksen äidit suhtautuvat isän tarpeellisuuteen lapsen elämässä eri tavoin, mutta useimmat kokevat, että miehen mallin saaminen on lapselle tärkeää. (Takkinen 2012, 58.) Itsellisten naisten ja äitien keskustelupalstaa tutkinut Suvi Nipuli toteaa pro gradu -tutkielmassaan, että isäkysymys on naisten keskusteluissa vahvasti esillä jo hedelmöityshoitoihin hakeutumisen harkintavaiheessa. Isän puuttumista tarkastellaan lähinnä lapsen näkökulmasta siten, että naiset pohtivat, kuinka merkittävä ongelma on ”miehen mallin” puuttuminen lapsen elämässä. (Nipuli 2012, 66.)

Itselliset naiset ja äidit katsovat, että lapselle on parempi kasvaa ilman isää kuin huonossa ydinperheessä tai eroperheessä. Tärkeänä he näkevät sen, että lapsi tietää olevansa toivottu ja suunniteltu miettiessään sitä, mitä vastata lapsen kysymyksiin siitä, missä hänen isänsä on. (Nipuli 2012, 67–68.) Ben-Danielin ja kumppaneiden (2007) tutkimusartikkelin mukaan niissä harvoissa tutkimuksissa, joissa yksin lapsen hankkineiden äitien lapsia on tutkittu ja verrattu heteroseksuaalisten vanhempien ydinperheen lapsiin, mitään merkittäviä eroja emotionaalisessa ja sosiaalisessa kehityksessä tai oman sukupuoli-identiteetin kehityksessä ei ole löydetty. (Ben-Daniel ym. 2007, 252).

Myös Takkisen tutkielmasta ilmenee, että äidit miettivät sitä, mitä kertoa isästä lapselle ja että äidit haluavat antaa poissaolevasta isästä positiivisen kuvan. Jotkut tutkimuksen äideistä ovat pohtineet hakevansa ulkopuolista apua isättömyysasian käsittelyyn lapsen kanssa, mikäli se tuntuu tarpeelliselta. (Takkinen 2012, 42–48.)

4.2 Isättömyyden käsitteleminen perheessä

Tietoisuus omasta biologisesta alkuperästä on yksi ihmisen identiteetin tärkeistä peruspilareista. Useimmiten biologinen isättömyys on lapselle merkityksetön seikka aina kouluikään asti. Lapsen isättömyyteen liittyvät kysymykset ja isättömyyden merkitys nousee pintaan kouluiässä tai viimeistään nuoruudessa.

Lapsi tai nuori tarvitsee vastauksia kysymyksiinsä saadakseen ehjän identiteetin. (Huttunen 2013b.)

Yksin lasta kasvattavat äidit pohtivat usein, pitääkö asiasta puhua ennalta vai odottaa, että lapsi kysyy isättömyydestä. Jos lapsen hankinta yksin on ollut tietoinen valinta, isättömyyden käsittelemistä lapsen kanssa ei useinkaan koeta niin haasteelliseksi. Lapselle on tärkeää, että isästä tai isättömyydestä saa puhua. Se, että kieltäytyy puhumasta tästä aiheesta, on lapselle haitallista. Isättömyys voi olla lapselle myös täysin luonnollinen asia, joka ei herätä kysymyksiä. (Pauni 2013.) Jos lapsen isänkaipuu on kova, on yksin lasta kasvattavan äidin vaikea korvata häntä ja äidit ovatkin huolissaan siitä, miten tämä vaikuttaa lapsen kehitykseen ja tulevaisuuteen (Myllärniemi 2010, 12).

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto (YVPL) ry on koonnut verkkosivuilleen materiaalia isättömyyden käsittelemisestä lapsen kanssa. Lapsi tarvitsee tunteen, että isättömyydestä on lupa puhua ja esittää kysymyksiä, jotta hän voi tiedustella asiasta. Lapsen kysymyksiin kannattaa vastata selkeästi, ikätason mukaisesti ja rehellisesti. Lapsen kokemukseen isättömyydestä ja siitä, onko hänen perheensä jotenkin erilainen, vaikuttaa suuresti äidin asennoituminen asiaan. Myös lapsen on hyvä tietää, että perheet ovat kautta aikojen olleet erilaisia. Vertaistuki on sekä vanhemman että lapsen kannalta hyödyllistä. (Janhunen & Pauni 2014.)

Perheessä ja keskusteluissa kannattaa vahvistaa positiivisia asioita ja tuoda esiin hyviä seikkoja, kuten läheisyys ja yhteinen aika. Lapsen kanssa voi muokata hänelle oman vauvakirjan ja tehdä perheen verkostoa siinä näkyväksi tuomalla esiin tärkeitä sukulais- ja ystävyys-suhteita. Oikeaa ikää puhua lapsen kanssa isättömyydestä ei ole, lapsen kannalta parasta on alusta lähtien rakentaa looginen ja totuudenmukainen elämäntarina hänelle. (Janhunen & Pauni 2014.)

Isäkysymyksen kannalta vauva-aika on helppoa, koska kysymyksiä ei vielä ole. Vasta yleensä päiväkodissa ja kavereiden kautta lapsi oppii huomaamaan, että perheitä on hyvin monenlaisia. Vaikka lapselle itselleen ei olisi herännyt kysy-

myksiä isättömyydestä tai perheiden erilaisuudesta, saattaa hän päivähoitossa kuulla muiden lapsien pohdintoja aiheesta. Kun puhe ja ymmärrys iän myötä kehittyvät, myös lapsen kysymykset saattavat lisääntyä. Usein lapselle riittää, että hänen kysymykseensä vastataan ja vastaus kannattaa muotoilla mahdollisimman yksinkertaiseksi. Jos lapsi aistii, että aihe on arka, hän voi pyrkiä välttämään siitä puhumista. Tällöin vanhempi voi itse ottaa asioita puheeksi. (YVPL i.a.)

Leikki-ikäinen lapsi alkaa vertailla itseään muihin ja ensimmäistä kertaa hän saattaa tuntea itsensä erilaiseksi tai huonommaksi kuin muut. Vanhemman rooli on tässä ikävaiheessa hyvin tärkeä lapsen itsetunnon vahvistajana. Lapsen kysymykset lisääntyvät ja lapsi saattaa alkaa kysellä puuttuvasta vanhemmasta ja perheestään. Liian seikkaperäisiä vastauksia lapsen kysymyksiin ei kannata antaa, vaan vastata juuri siihen, mitä lapsi kysyy. Yli neljävuotiaana isäkysymys voi nousta vahvasti esiin. Itsellinen äiti voi kertoa lapselle, että hän on saanut lapsen lahjaksi mieheltä, joka luovutti solujaan. Lapselle voi kertoa, että tämä mieskin halusi lapsen maailmaan, vaikka ei olekaan arjen elämässä mukana. Tässä ikävaiheessa lapsi alkaa heijastaa itseään sekä mieheen että naiseen ja kehityksen kannalta on tärkeää, että lapsi kokee olevansa arvokas molempien sukupuolten silmissä. Kun perheessä on vain äiti, on tärkeää, että lapsi saisi myönteisiä kokemuksia kanssakäymisestä myös miesten kanssa. (YVPL i.a.)

Kun lapsi saavuttaa kouluiän, voi äiti joutua vastaamaan vaikeisiin ja jopa rajuihin syytöksiin koskien heidän perhemuotoaan. Lapsi voi joutua tuntemaan vaikeita tunteita koulussa ”meidän isä” -vertailupuheiden myötä ja saattaa purkaa kiukkuaan ja vihaansa äitiä kohtaan. Tässä vaiheessa on hyvin tärkeää, että lapsella on oikeus ilmaista kaikenlaisia tunteita, joita isättömyydestä hänelle herää. Tarvittaessa vanhemman on hyvä hakea tukea asian käsittelyyn esimerkiksi perheneuvolasta. (YVPL i.a.)

Nipulin tutkimukseen osallistuneet itselliset äidit aikoivat kertoa lapselleen tämän alkuperästä ja samalla tuoda esille sen, että lapsen yksin tekeminen on ollut harkittu ratkaisu (Nipuli 2012, 75). Myöskään lapsettomuusklinikan palveluksessa oleva psykologi ja psykoterapeutti Maiju Tokola ei ole uransa aikana

tavannut yhtään itsellistä tulevaa äitiä, joka ei aikoisi lapselle kertoa tämän alkuperästä (Tokola 2013).

Hoitoihin yksin hakeutuvat naiset potevat syyllisyyttä siitä, että haluavat lapsen yksin. He miettivät, ovatko he itsekkäitä ja onko oikein saattaa maailmaan isätön lapsi. Jo hoitoja suunniteltaessa mietitään hyvin paljon sitä, miten lapselle myöhemmin voisi kertoa hänen alkuperästään. Psykologi Maiju Tokola kertoo, että hän ottaa lapsen alkuperästä kertomisen puheeksi hyvin suoraan, kysymällä mitä ja miten tuleva äiti aikoo asiasta lapselle kertoa. Kuitenkin hyvin usein naiset itse ottavat kysymyksen esiin jo aivan tapaamisen alkuvaiheessa. (Tokola 2013.) Väestöliiton lapsettomuusklinikan mukaan itselliset äidit ovat usein tuoneet esiin toiveen saada neuvoja ja opastusta lapsen alkuperästä puhumiseen (Väestöliiton lapsettomuusklinitikka i.a). Myös Totaaliyhärit ry:n puheenjohtajan Erja Turusen kokemuksen mukaan itsellisten äitien sekä kaikkien muidenkin yksin lasta kasvattavien suurimpana kysymyksenä on usein se, miten puhua isättömyydestä ja lapsen alkuperästä lapselle (Turunen 2014).

Lapselle tulisi kertoa hänen alkuperästään jo mahdollisimman pienenä, jottei hän joudu pohtimaan asiaa yksin. Lapselle voi esimerkiksi kertoa, että ystävällinen ihminen auttoi äitiä, koska äiti niin kovasti halusi lasta. Lapselle voi myös selittää, että tämä ihminen myös halusi lapsen syntyvän ja lapsella on isona mahdollisuus tavata tuo ihminen. Monet äidit palaavat hedelmöityshoitoklinikanpsykologin luo vielä pakollisen käynninkin jälkeen, usein silloin, kun lapsi on pieni. (Tokola 2013.)

5 SUOMEN EVANKELIS-LUTERILAINEN KIRKKO JA ITSELLISTEN ÄITIEN PERHEET

5.1 Kirkkohallituksen kanta hedelmöityshoitolain valmisteluun

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus vastaa kirkon yhteisestä hallinnosta ja päätöksenteosta. Kirkkohallitusta johtaa arkkipiispa ja lisäksi hallitukseen kuuluvat piispainkokouksessa valitut kaksi piispaa ja neljän vuoden välein äänestämällä valitut kaksi pappia ja yhdeksän maallikkojäsentä. (Sakasti i.a.b.) Kirkkohallitus otti kantaa uuden hedelmöityshoitolain valmisteluun vuonna 2005. Kirkkohallitus koki hedelmöityshoitokysymyksen eettisesti merkittäväksi ja piti tärkeänä antaa lausuntonsa asiasta oikeus- ja sosiaali- ja terveysministeriölle. Kirkkohallitus totesi perheen olevan elämälle merkityksellinen perusyksikkö, joka syntyy Jumalan luomista miehestä ja naisesta. Lausunnon mukaan jokaisella lapsella on oikeus isään ja äitiin. Kirkkohallituksen lausunnon mukaan kaikkea, mitä tieteen keinoin voi tehdä, ei pitäisi ryhtyä tekemään ja siten asetua tekemään Luojan tehtäviä. (Kirkkohallitus 2005, 1–2.)

Kirkkohallitus toteaa lausunnossaan että lapsettomuutta aiheuttavia sairauksia voi hoitaa, mutta kaikissa tapauksissa lapsettomuus ei johdu sairaudesta. Lapsen saamista ei tulisi Kirkkohallituksen mukaan katsoa subjektiiviseksi oikeudeksi tai ihmisoikeudeksi, jollainen se ei ole. Lausunnossa korostetaan elämän arvokkuutta kaikilla, myös niillä jotka eivät voi lapsia saada syystä tai toisesta. Kirkkohallitus toteaa että:

Joidenkin ihmisten osana on lapsettomuus... Naisen arvo ei ole sidoksissa äitiyteen eikä miehen arvo isyyteen. Lapsettoman ihmisen elämä on yhtä arvokas kuin lapsia saaneen ihmisen elämä. (Kirkkohallitus 2005, 2.)

Lausunnossa lain valmistelua koskien Kirkkohallitus painottaa lain säätämistä hedelmöityshoitojen avulla syntyvän lapsen etuja ajavaksi: *Hedelmöittymistapa ei saa millään tavoin vaikuttaa hänen asemaansa perheen tai yhteiskunnan jä-*

senenä. Kirkkohallitus vetoaa lausunnossaan Euroopan Unionin perusoikeuskirjaan (2000, 1. Artikla) jonka nojalla ihmisarvoa tulisi suojella loukkaamattomana, Kirkkohallituksen mukaan erityisesti *elämän alkua koskevissa toimenpiteissä*. Lisäksi vedotaan YK:n lasten oikeuksien julistukseen (1989) jonka nojalla lasten etu tulee olla kaikessa päätöksenteossa etusijalla. Kirkkohallitus toteaa, että ei ole toivottavaa saattaa maailmaan lapsia ilman äitiä ja isää ja siksi ei lausunnossaan sallisi hedelmöityshoitoja yksin eläville naisille eikä naispareille. (Kirkkohallitus 2005, 3.)

Kirkkohallitus sallisi vain aviopuolisoiden sukusolujen käytön hedelmöityshoidoissa. Näin on myös monissa muissa kirkoissa ja uskontokunnissa. Esimerkiksi juutalaisessa ja islamilaisessa uskossa hedelmöityshoidot sallitaan aviopareille avioparien omilla sukusoluilla. Katolilainen ja ortodoksinen kirkko ovat samalla linjalla, ja korostavat erityisesti sitä, että on tärkeää, että sukusolut ovat aviopuolisoiden omia aidon perimän vuoksi. (Kirkkohallitus 2005, 3–4.)

Kirkko ottaisi lainsäädännössä huomioon myös äidin ja lapsen lääketieteellisen terveyden, esimerkiksi äidin turvallisen iän synnyttämiseen ja lapsen sosiaalisen aseman perheessä lapsena, ei esimerkiksi parisuhteen korvaajana. Lisäksi Kirkkohallitus toi esiin terveydenhuollon rajalliset resurssit, jotka huomioon ottaen tulisi hedelmöityshoitojen antaminen suunnata järkevästi niin, että ensisijalla eivät ole esimerkiksi pariskunnat, joilla on jo kaksi yhteistä biologista lasta. (Kirkkohallitus 2005, 4–5.)

5.2 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon perheneuvonta

Kirkon perheneuvonnan strategia vuoteen 2016: ”Meidän kirkko – mukana perheiden arjessa” ohjaa kirkon perheneuvontaa. Perheneuvonta on yksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työmuodoista. Se alkoi kehittyä sellaiseksi sodan jälkeen. Nykyään kirkon perheneuvonnan kysyntä ylittää sen tarjonnan. Vaikka suomalainen yhteiskunta muuttuu ja perheneuvonta joutuu vastaamaan sen mukanaan tuomiin haasteisiin, on sen perustehtävänä edelleen tukea ja auttaa parisuhteiden ja perheiden ongelmatilanteissa. (Sakasti i.a.c.)

Kirkon perheneuvonta tarjoaa psykoterapeuttisia menetelmiä hyödyntäen apua, jossa yhdistyvät terapeuttinen ja sielunhoidollinen keskustelu. Perheneuvontaan on omaksuttu työtapoja myös muilta, kuin kirkollisilta auttamistahoilta, sillä tarvetta ja halua työtapojen kehittämiseksi on ollut. Vahva yhteys muuhun yhteiskuntaan haastaa kuitenkin kirkon perheneuvontatyön säilyttämään myös kirkollisen identiteettinsä. (Kirkon perheneuvonnan strategia 2010, 16.)

Perheneuvonnassa on alusta asti painottunut sielunhoidollinen keskustelu. Perheneuvonta alkoi pian samaistua sosiaalityöstä tuttuun case-työskentelyyn, jonka avulla tuettiin tapauskohtaisesti ihmisiä löytämään ja käyttämään omia voimavarojaan ja siten auttamaan itse itseään. Psykoanalyysin keinot tulivat mukaan perheneuvonnan työhön, kun työntekijät kokivat tarpeelliseksi ymmärtää syvemmin ihmisen psyykkistä toimintaa ja yksilökohtaista problematiikkaa, jotka vaikuttivat ongelmien taustalla. Yksilökohtaisen työskentelyn vastapainoksi hahuttiin 1960-luvun lopulta alkaen perheneuvontatyöhön ottaa käyttöön myös perheterapeuttisia menetelmiä. Perheterapeuttisilla menetelmillä pyrittiin koko perheen kehityksen tukemiseen, toisin kuin pelkillä yksilömenetelmillä. (Kirkon perheneuvonnan strategia 2010, 16–17).

Perheiden monimuotoisuus on todellisuutta myös kirkon perhetyössä. Ydinperhemallin rinnalla, jossa lapsen tai lasten lisäksi perheeseen kuuluvat biologiset vanhemmat, ovat nykyaikana myös yhden vanhemman perheet ja sateenkaariperheet. Yhden vanhemman perheissä on yksi aikuinen ja lapsi tai lapsia ja sateenkaariperheessä ei-heteroseksuaalinen vanhempi tai vanhemmat. (Sakasti i.a.) Itsellisten äitien perheet täyttävät yleensä yhden vanhemman perheen tai sateenkaariperheen määritelmän.

Kirkko pitää tehtävänäään jatkossakin avioliiton ja ydinperheen aseman tukemista (Perheneuvonnan strategia 2010, 44). Kirkko pitää kuitenkin perhemallien muuttumisen ja moninaistumisen myötä perheessä olevien ihmissuhteiden laadua ja kestävyyttä erityisen merkityksellisinä (Perheneuvonnan strategia 2010, 45). Tästä voisi päätellä, että perhemallien moninaistumista ei nähdä suoraan uhkana, vaan tärkeämpää on tarkastella ihmissuhteita, joiden keskellä perheen

lapsi tai lapset elävät. Perinteisen avioliiton tai ydinperhemallin ei automaattisesti voida katsoa tarkoittavan, että lapsi eläisi turvallisten ja kestävien ihmissuhteiden parissa.

5.3 Perheneuvonnan teologiset lähtökohdat

Teologisesti tarkasteltuna kirkon perhetyö voidaan nähdä Jumalan hyvyyden ja pyyteettömän rakkauden välittämisenä. Keskeisinä asioina korostuvat luomisoppi ja inkarnaatio. Luomisopista korostuu ihmisen kehon ja seksuaalisuuden arvostaminen Jumalan luomina. Perhetyötä voi ajatella sielunhoidollisena työnä, jonka tarkoituksena ei ole julistaa moraalialia tai kontrolloida perheiden elämää, vaan välittää parantavaa voimaa ihmisille heidän kamppailuissaan paha vastaan ja esimerkiksi estää heitä vahingoittamasta läheisiään. (Kirkon perheneuvonnan strategia 2010, 10–12.) Perhetyö voidaan mieltää sielunhoidolliseksi työksi, jonka tarkoituksena on auttaa lähimmäistä ja välittää Jumalan armoa ja rakkautta (Kirkon perheneuvonnan strategia 2010,14).

Kirkon perhetyön perusajatuksia on luonnollisen lain ohje: ”Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi.” (Matt. 19:19). Perhetyöhön ajatellaan myös kuuluvan luterilaisen perinteen mukainen järjen tuoma tieto elämästä, pelkän tunteen lisäksi. (Kirkon perheneuvonnan strategia 2010,12.) Kirkon perhetyöhön on kuulunut vahvasti myös yhteys nykyhetkeen, eli kontekstuaalisuus. Perhetyö on kirkon työtä ihmisten arjen keskellä, se on läsnä arjen vaikeuksissa ja elämän rosouudessa. Perheneuvonnan työntekijä kohtaa asiakkaan ongelmat hänen kanssaan yhdessä ja tuo armon näkökulman tilanteeseen. (Kirkon perheneuvonnan strategia 2010, 12–13). Armon näkökulma, kontekstuaalisuus ja kirkon diakonian yleiset periaatteet puoltavat sitä näkökulmaa, että kirkon perheneuvonnan tulee tarjota asiantuntevaa apua yhä moninaisemmille perhemuodoille, kuten itsellisten äitien perheille.

Kirkon perheneuvonta luo yhteyden kirkon ja yhteiskunnan välille. Perheneuvonta on muodostunut vakiintuneeksi osaksi suomalaista auttamisjärjestelmää. Kirkon perheneuvonnan asiantuntijuutta perheiden hyvinvointia koskien on hyö-

dynnetty myös lainsäädännössä. Perheneuvonta on avoin aina kaikille kansalaisille, huolimatta siitä kuuluuko kirkkoon vai ei. Lisäksi palveluiden maksuttomuus on ollut tärkeää. Yhteiskunta ja kirkko jakavat yhteisen tavoitteen huolehtia perheiden hyvinvoinnista. Kirkon perhetyön erityinen painopiste on kiinnittää huomiota siihen, kuinka tärkeää työn ja levon vuorottelu perheiden elämässä on. (Kirkon perheneuvonnan strategia 2010, 13–14).

Edellä esitetyn tiedon pohjalta voisi esittää, että kirkkohallituksen negatiivinen kanta hedelmöityshoitujen sallimiseen yksineläville naisille ja naispareille saattaa vieraannuttaa ihmisiä kirkon parista. Kuitenkin kirkon perheneuvonnan lähtökohta tukea ja olla armon ja rakkauden välittäjä, korostaa kristillisen lähimmäisenrakkauden merkitystä. Se, että perheneuvonta on vakiintunut osa suomalaista palvelujärjestelmää, ajaa kirkkoa näkemään yhteiskunnassa moninaistuvat perhemallit osaksi todellisuutta. Tämänhetkinen lainsäädäntö sallii hedelmöityshoidot yksin eläville naisille ja naispareille, vastoin kirkkohallituksen kantaa nykyisen hedelmöityshoitolain valmistelun aikana.

Vaakalaudalla kirkkohallituksen lausunnossa tuntuvat olevan biologisesti luonnollinen suvun jatkaminen ja avioliiton pyhyys ja toisaalta taas ihmisen biologinen ja emotionaalinen tarve tulla äidiksi seksuaalisesta suuntautumisesta tai parisuhdestatuksesta riippumatta. Kirkkohallituksen kanta perustuu pitkälle Raamatun tulkintaan avioliiton olemuksesta ja Jumalan luomistyöstä ja tämän tulkinnan mukaan yksinelävien naisten tai naisparien lapsen saaminen hedelmöityshoitujen avulla ei olisi luonnollista ja siten hyväksyttävää. Toisaalta kirkon perheneuvonta tunnustaa moninaisten perhemallien lisääntymisen ja sen, että merkityksellistä on se, minkä laatuisten ihmissuhteiden keskellä lapsi ylipäätään kasvaa ja elää.

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata yksin hedelmöityshoidolla lapsen hankkineiden äitien kokemuksia ja ajatuksia oman lapsen isättömyydestä ja sen käsittelemisestä lapsen kanssa. Tutkimuskysymyksemme oli: ”Miten itselliset äidit kokevat lapsen isättömyyden ja miten he aikovat käsitellä isättömyyttä lapsen kanssa?” Kysyimme äideiltä esimerkiksi, että mitä he vastaavat lapsen isää koskeviin kysymyksiin ja millaisia tunteita isättömyyden käsitteleminen lapsen kanssa herättää.

Tavoitteena oli tuottaa laadullinen tutkimus, joka toisi esiin äitien näkökulman ja tätä kautta voisi auttaa ihmisten parissa työskenteleviä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia tutustumaan yksin hedelmöityshoidoilla lapsen hankkineiden äitien ajatuksiin ja kokemuksiin isättömyydestä. Tällaisen tutkimuksen tekeminen on perusteltua, koska perhemallit muuttuvat yhä monimuotoisemmiksi kasvattaen siten sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten valmiuksien ja tietämyksen vaatimuksia.

Toinen opinnäytetyön tekijöistä erikoistuu sosionomin koulutuksen lisäksi diakoniatyöhön. Yhdellä haastattelun kysymyksistä pyrittiin siksi myös selvittämään, onko yksin hedelmöityshoidoilla lapsen hankkinut äiti hakeutunut kyseisen asian vuoksi mahdollisen seurakuntansa tai uskontokuntansa työntekijän tai edustajan luokse puheille ja onko päätös lapsen hankkimisesta vaikuttanut joihenkin seurakunnan tai uskontokunnan toimintaan osallistumiseen. Kysymyksellä pyrittiin selvittämään, ovatko itselliset äidit hyödyntäneet kirkon tarjoamia palveluita prosessissaan hankkia lapsi yksin hedelmöityshoidoilla, ja onko kirkkohallituksen kielteinen kanta hedelmöityshoitoja kohtaan muuttanut esimerkiksi heidän osallistumisestaan uskontokunnan toimintaan.

6.2 Laadullinen tutkimus

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan todellista elämää. Tutkimuksen kohdetta tarkastellaan laadullisessa tutkimuksessa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tavoitteena laadullisessa tutkimuksessa on löytää tosiasioita, eikä vahvistaa olemassa olevia väittämiä todeksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 161.) Laadullisessa tutkimuksessa ei testata teoriaa tai hypoteesia, vaan pyritään paljastamaan odottamatonta. Laadulliseen tutkimukseen kuuluu tarkoituksenmukainen kohdejoukon valinta. Aineistosta merkittävimmiksi nousevat asiat eivät ole tutkijan päätettävissä ja tutkimussuunnitelma elää tutkimuksen edetessä. (Hirsjärvi ym. 2013, 164.)

Valitsimme tutkimusmenetelmäksi laadullisen tutkimuksen, sillä halusimme kuvata itsellisten äitien ajatuksia, tunteita ja kokemuksia lapsen isättömyyttä koskien. Laadullisen aineiston kautta saimme tietoa, joka auttaa lukijaa asettumaan osittain itsellisen äidin maailmaan ja siten ymmärtämään itsellisen äidin ajatuksia ja kokemuksia yksin lapsen kasvattamisesta.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan asema on erilainen kuin tilastollisessa tutkimuksessa. Laadullisen tutkimuksen rakentaminen ja kysymysten suunnittelu vaatii tekijöiltään tutkimuksellista mielikuvitusta. Laadullinen tutkimus tarjoaa sen suunnitteluun vapautta, mutta edellyttää kuitenkin, että tutkimuksessa tehdyt ratkaisut selitetään mahdollisimman ymmärrettävästi tutkimuksen lukijalle. (Eskola & Suoranta 1998, 20.)

6.3 Aineiston keruu

Aineistomme kerättiin postikyselyn avulla. Postikysely tarkoittaa sitä, että kaikille tutkimukseen osallistuville lähetetään samanlainen kyselylomake. Postikyselyä voi käyttää, kun oletetaan, että mahdollisilla vastaajilla ei ole esteitä kirjalliselle ilmaisulle, ja että he haluavat vastata on halua avoimiinkin kysymyksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75.) Postikyselyn käyttäminen oli perusteltua myös siksi että vastaajamme asuvat eri puolilla Suomea. Haastateltavien saa-

miseksi julkaisimme pienen ja selkeäsanaisen ilmoituksen Internetin keskustelufoorumeilla, ensisijaisesti KenguRuu-foorumilla, joka on harkitusti yksin äideiksi tulleiden verkkoyhteisö.

KenguRuu-foorumilla keskustelijoita yhdistää se, että heidän lapsillaan ei ole tunnustettua isää eikä toista vanhempaa. Yhteisössä on jäseniä tällä hetkellä 194 ja osa jäsenistä on saanut lapsensa hedelmöityshoidoilla, osa kotinseminaatiolla ja osa adoptoimalla. Jäsenien joukossa on parhaillaan hedelmöityshoidoissa käyviä, raskaana olevia, pienten vauvojen äitejä sekä jo vuosia itsenäisinä äiteinä eläneitä. Yhteisön jäseneksi pääsee vain kohderyhmään kuuluvat ja verkkosivusto on suljettu muilta kuin jäseniltä. KenguRuu-verkkoyhteisön tavoitteena on tukea, kannustaa ja auttaa vertaistuen avulla.

Internet on tärkeä tieto- sekä vertaistuen lähde itsellisille äideille ja yleensäkin kaikille hedelmöityshoitoihin hakeutuville tai hakeutumista suunnitteleville. (KenguRuu i.a.) KenguRuu-verkkoyhteisön lisäksi ilmoituksemme julkaistiin Facebookissa toimivassa totaaliyksinhuoltajien salaisessa keskusteluryhmässä sekä Sateenkaariperheiden Facebook -ryhmässä. Lisäksi kerroimme sosiaalisen verkoston kautta etsivämme itsellisiä äitejä tutkimukseemme.

Postikysely toteutettiin tässä tapauksessa ensisijaisesti sähköpostitse, mutta se oli myös mahdollista lähettää paperiversiona, mikäli joku tutkimukseen osallistunut näin toivoi. Yksi vastaajistamme toivoi saavansa kyselylomakkeen paperisena ja saavansa myös valmiin opinnäytetyön postitse sen valmistuttua. Pyy-simme lupaa Internet -foorumien ylläpitäjiltä ilmoituksemme julkaisuun.

Haastattelulomake (LIITE 1) sisälsi 14 avointa, yksin lapsen hankkimista, isättömyyttä ja sen käsittelyä koskevaa kysymystä. Osa kysymyksistä oli moniosaisia, sillä niitä laadittaessa olimme todenneet, että kysymyksen muodostaminen moniosaiseksi helpottaisi sen ymmärtämistä ja siihen vastaamista. Kysymysten suunnittelua ohjasivat tekijöiden ”arkijärjen mukaiset päättelyketjut” (Eskola & Suoranta 1998, 20). Kysymysten laatimista on siis ohjannut mielenkiintomme kysymyksissä esitettyihin asioihin tulevien ammattilaisten näkökulmasta. Postikyselyn heikkous oli kuitenkin sen joustamattomuus verrattuna esimerkiksi kas-

votusten tapahtuvaan haastatteluun, toisaalta postikysely oli ajallisesti tehokkaampi tapa kerätä aineistoa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75).

Aineistonkeruumme otanta oli harkinnanvarainen. Harkinnanvarainen otanta toimii laadullisessa tutkimuksessa, jossa tapauksia ei ole tilastollisesta näkökulmasta paljon, mutta joita pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. (Eskola & Suoranta 1998,18) Harkinnanvarainen otanta oli tarpeen, sillä halusimme vastauksia nimenomaan yksin hedelmöityshoidoilla lapsen hankkineilta äideiltä ja erityisesti sellaisilta äideiltä, joilla oli jo yksin hedelmöityshoidoilla saatu lapsi. Tämä ymmärrettävästi on rajannut jo lähtökohtaisesti aineistomme määrää merkittäväällä tavalla. Kysymyksissä olemme huomioineet vauvaikäisten lasten äitejä kysymällä myös sitä, miten he aikovat käsitellä isättömyyttä, sitten kun sen aika tulee.

6.4 Aineiston analyysi

Laadullinen aineistomme analysoitiin suorittamalla sille sisällönanalyysi. Sisällönanalyysissä analysoidaan tekstiä keskittyen etsimään tekstin merkityksiä ja pyritään kuvaamaan tutkittavaa asiaa tiiviissä ja yleistettävässä muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–104). Laadullisen aineiston sisällönanalyysissä pyritään luomaan hajanaisista vastauksista selkeytettyä ja yhtenäistä tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Käytännössä laadullisen aineiston analysointia ohjaa tutkijoiden kiinnostus niihin asioihin, joita tutkimuksen tavoite on selvittää. Laadullisen aineiston sisällönanalyysissä aineisto käydään läpi, erotellen tutkimuksellisesti kiinnostavat asiat. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92)

Saatuamme vastaukset kyselyymme, me molemmat luimme kaikki vastaukset läpi kokonaisuudessaan. Keskustelimme havainnoistamme ja päätimme yhdessä jakaa aineistoa opinnäytetyön tekijöiden kesken niin, että kysymysvastausjoukkio olisi looginen kokonaisuus ja mahdollista analysoida erikseen toiselle tutkijalle jaetusta joukkiosta. Aineiston jakaminen opinnäytetyön tekijöiden kesken edesauttoi hajanaisen aineiston selkeyttämistä ja yhtenäistämistä. Kirkollisen pätevyyden opiskelija oli luonnollisesti vastuussa kysymyksestä nu-

mero 13 (LIITE 1) jossa kysyttiin uskontokuntaan kuulumisesta ja siitä, onko itselliseen äitiyteen ja isättömyyden käsittelyyn haettu tukea uskontokunnan työntekijältä. Kun olimme jakaneet aineiston, syvennyimme omiin osuuksiimme ja aloimme pelkistää vastauksia saadaksemme niistä yhtenäistä laadullista tietoa. Redusoimalla eli pelkistämällä aineistosta karsitaan tutkimuksen kannalta epäolennainen pois pilkkomalla tai tiivistämällä (Tuomi & Sarajärvi 2003,111). Käytännössä teimme aineistollemme molempia ja erittelimme tekstimuotoisesta aineistostamme vastausten ydinkohdat mahdollisimman tiiviissä ja pelkistetyssä muodossa. Lopuksi kävimme vielä yhdessä läpi pelkistämiämme tuloksia, jotta voisimme olla yksimielisiä siitä, että aineistosta nousivat esiin olennaisimmat tulokset ja että aineistoa oli analysoitu niin objektiivisesti kuin mahdollista.

6.5 Aikataulu ja kustannukset

Tutkimuksen aineisto kerättiin vuoden 2013 syksyllä ja vuoden 2014 alussa. Aineistoa alettiin analysoida vuoden 2014 alussa ja työ jätettiin esitarkastukseen 31.3.2014. Ainoa tutkimuksesta tekijöille aiheutunut kustannus oli postimaksu, koska eräs vastaajista toivoi saavansa paperiversion opinnäytetyöstä postitse, kun se on valmis.

7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET JA SUHDE AIKAISEMPAAN TUTKIMUKSEEN

7.1. Aineisto

Käyttämämme aineisto koostuu kuudelta itselliseltä äidiltä postikyselyyn saamistamme vastauksista. Hedelmöityshoitoihin hakeutumista yksin harkitessaan ja tähän ratkaisuun päätyessään naiset ovat olleet iältään 26–37-vuotiaita. Ikäskaala vahvistaa Nipulin (2012) tutkimuksen tuloksia siinä, että hedelmöityshoitoihin yksin hakeutuvat naiset ovat iältään laajempi joukko kuin mitä usein arvelaan (Nipuli 2012, 39–41). Aineistostamme etsimme vastauksia siihen, miten itselliset äidit kokevat lapsen isättömyyden ja miten he aikovat käsitellä isättömyyttä lapsen kanssa.

Opinnäytetyöhön osallistuneiden lapsista nuorin on syntynyt vuonna 2013 ja vanhin vuonna 2007. Aineistomme perheitä yhdistää se, että lapsi on saanut alkunsa hedelmöityshoidoilla tuntemattoman lahjoittajan sukusoluilla ja hänellä ei ole tunnustettua isää. Tutkimusaineisto koostuu pääosin niistä perheistä, joiden lapsella on oikeus saada sukusolun luovuttajan tiedot täysi-ikäisenä, mutta yhden vastaajan lapsi on syntynyt vanhan lain aikaan.

7.2 Isättömyyden käsittely raskauden aikana tai hedelmöityshoitoa harkittaessa

Opinnäytetyön tulosten mukaan yksin hedelmöityshoitoihin hakeutumista on harkittu pitkään ja monesta eri näkökulmasta. Kuten luvussa 2.3 Nipulin tutkimukseen viitaten kerrotaan, itselliset äidit eivät ryhdy hedelmöityshoitoihin hetken mielijohteesta, vaan ratkaisua ja tulevaisuutta kartoitetaan laajasti. (Nipuli 2012, 68.) Tämä sama ilmiö on nähtävissä myös meidän tutkimusaineistossamme selkeästi.

Yhdistävänä tekijänä aineistomme osalta voidaan sanoa, että naisilla on ollut kova halu saada lapsi ja osalla vastanneista ikä on ollut ratkaisevassa asemas-

sa toteuttaa harkinta teoiksi. Syiksi on mainittu myös sopivan kumppanin puuttuminen elämästä.

Ikää oli, mistään hyvästä parisuhdekuviosta ei mitään tietoa, ainoastaan tieto siitä, että heppoisin perustein en hyväksy ketä tahansa lapseni isäksi. Lapsen saaminen hedelmöityshoidoilla oli hyvä vaihtoehto.

Biologinen kello alkoi näyttää siltä, että asiaa ei voisi enää lykätä.

Näitä samoja syitä ja tekijöitä ovat naiset tuoneet esiin myös Nipulin tutkimuksessa. (Nipuli 2012, 42.) Joillakin tutkimukseemme vastanneista ensisijainen toive on ollut saada lapsi parisuhteessa, mutta elämäntilanteen ollessa toinen ja biologisen kellon tikittäessä naiset ovat päättäneet toimia toisin ja hakeutua hedelmöityshoitoihin. Lääketieteellisen näkökulman mukaan naisen elimistön biologinen rappeutuminen ja muuntuminen lähtevät käyntiin 30. ikävuodesta eteenpäin ja varsinainen hedelmällinen ikä naisilla päättyy keskimäärin 50-vuotiaana. (Rautiainen 2006, 226–227). Aineistostamme voi havaita myös sen, että jos äiti edustaa seksuaalivähemmistöä, hän kokee mahdollisuutensa tulla äidiksi muita huonommaksi ja tämä nopeuttaa naisen päätöstä hakeutua hedelmöityshoitoihin.

Isättömyyden merkitystä äidit ovat pohtineet sekä lapsen että koko perheen näkökulmasta. Kuten hedelmöityshoitoklinikan psykologi ja psykoterapeutti Maiju Tokola toteaa luvussa 4.2, varsinkin lapsen näkökulma tulee vahvasti esiin itsellisten äitien isättömyyttä koskevissa pohdinnoissa. (Tokola 2013.) Aineistosta kävi ilmi, että itsellisillä äideillä on vahva usko selviytymiseen, vaikka arjen enakoitaisiinkin täyttyvän haasteista pienen lapsen kanssa.

Aineistosta voi havaita, että isättömyys on asia, jota mietitään jo prosessin hyvin alkuvaiheessa. Oikeutusta hankkia isätön lapsi ja sitä, onko harkitusti lapsen yksin hankkiminen oikein, saatetaan pohtia vuosikausia.

Pohdin asiaa vuosia nimen omaa lapsen näkökulmasta. Onko oikein lasta kohtaan, että hänellä ei ole isää eikä isänpuoleista sukua? Minkälaisissa tilanteissa asia tulee lapselle eteen vuosien saatossa?

Myös tämä havaintomme aineistosta mukailee luvussa 4.1 kuvattuja Nipulin (2012) tutkimuksen tuloksia, joiden mukaan isäkysymys on naisten keskusteluissa hyvin vahvasti esillä jo hedelmöityshoitoihin hakeutumisen harkintavaiheessa. Isäkysymystä pohditaan usein sitä kautta, että miten ”miehen mallin” puuttuminen arjesta vaikuttaa lapsen kehitykseen. (Nipuli 2012, 66.)

Isättömyysteemaa ennakoitiin miettimällä sitä, miten lapsen tulevaan isänkaipuuseen voisi varautua. Aineistomme äidit toteavat, että lapselle isää tärkeämpää on olla rakastettu ja haluttu. Lapsi pärjää ilman isääkin, kunhan ympärillä on huolehtivia läheisiä. Esiin nostettiin myös perheiden moninaistuminen ja yhden vanhemman perheiden yleisyys – nykyään ei ole mitenkään harvinaista, että perheessä on vain yksi vanhempi tai vaikka useampi äiti.

Nyky maailmassa on paljon erilaisia perheitä ja minusta se on kaikki normaalia, jos lasta rakastetaan ja hän voi luottaa perheen aikuiseen tai aikuisiin.

Aineistostamme käy ilmi, että isän puuttuminen ei ole perheissä niin suuri ongelma, koska isää ei ole koskaan ollutkaan. Tämä näkökulma tuodaan vahvasti esiin myös isättömyyttä käsittelevässä luvussa 4.1 jossa isyystutkija Jouko Huttunen toteaa, että lapsen isättömyys on vaikeampaa silloin, jos lapsella on joskus ollut isä, jonka hän on menettänyt. (Huttunen 2013b.) Tutkimusaineistostamme nousee esiin myös se näkökulma, että lapsen tekeminen parisuhteessaan ei aina takaa lapselle molempia vanhempia. Myös israelilaisen tutkimuksen äidit kokivat, että yksin lapsen hankkiminen ei ole huonompi vaihtoehto kuin sellaisen isän kanssa perheenä eläminen, joka ei tue ja auta perheessä (Ben-Daniel, Rokach, Filtzer & Feldman 2007, 260). Kuitenkin aineistostamme ilmenee myös, että joskus itsellinen äiti voi kokea isän ja toisen vanhemman puuttumisen perheestä hyvinkin vaikeana.

Lapsen näkökulmasta mietittiin ja kartoitettiin lähipiiristä löytyviä miehen malleja ja esikuvia lapselle. Biologista sidettä tärkeämmäksi aineistossamme mainittiin se, että lapsella olisi rakastavia ihmisiä ympärillään. Jos äidin lähipiiriin ei kuulu miehiä, mieskuvan arvellaan jäävän puutteelliseksi. Luvussa 3.2 olemme kertoneet uuden hedelmöityshoitolain korostavan nimen omaa lapsen oikeutta tietää biologisesta alkuperästään. Lakia vastustettiin sillä perusteella, että lapselle tulee taata sukulaissuhteet molemmin puolin. (Burrell & Pennanen 2010, 435.)

Aineistostamme kävi kuitenkin ilmi, että itselliset äidit kokevat lapsen pystyvän saamaan rakkautta ja turvaa läheisiltä sukulaissuhteisiin katsomatta. Läheisiin voi kuulua sukulaisien lisäksi ystäviä ja muita perheitä. Kirkon perheneuvonnan strategian mukaan oleellista on kiinnittää huomiota siihen, minkä laatuisten ja kuinka pysyvien ihmissuhteiden keskellä lapsi elää, eikä keskittyä pelkästään perhemalliin (Perheneuvonnan strategia 2010, 45).

7.3 Isättömyydestä ja lapsen alkuperästä puhuminen lapsen kanssa

Opinnäytetyömme tulosten mukaan itselliset äidit haluavat puhua lapsilleen rehellisesti ja avoimesti isättömyydestä.

Arvelin että isättömyys täytyy käsitellä, sen kanssa pitää olla avoin, siitä pitää puhua eikä se saa olla salaisuus tai hävetävä asia.

Tämä mukaillee luvussa 4.2 esittelemäämme Yhden Vanhemman Perheiden Liiton materiaalia isättömyyden käsittelemisen tueksi. Siellä korostetaan sitä, että tärkeää on se, että isättömyydestä pitää saada puhua. (YVPL i.a.) Aineistostamme kävi ilmi, että ennen muuta lapsen halutaan tiedostavan, kuinka tärkeä ja haluttu hän on eikä niinkään isätön.

Osan vastaajista lapsi on vielä niin pieni, ettei ole esittänyt mitään kysymyksiä liittyen isään. Aineistostamme voi havaita, että lapsen persoona ja muut seikat

vaikuttavat siihen, miten vahvasti ja minkä ikäisenä lapsi alkaa kaivata tai kysyä isästä. Lapsen konkreettisia kysymyksiä voivat olla esimerkiksi ”Miksi minulla ei ole isää?” tai ”Missä minun isäni on?”. Aineistostamme paljastuu, että lapsen ympäristö, kuten päiväkotitoiminta, voi vaikuttaa tilanteeseen. Muut lapset saattavat todeta, että kaikilla on isä ja tämä herättää lapsessa paljon kysymyksiä.

Myös luvussa 4.2, jossa Yhden Vanhemman Perheiden liiton kokoamaa materiaalia isättömyydestä käsitellään, on todettu sama. Päiväkodissa ja kaverien pohdintojen kautta lapsi yleensä havaitsee, että perheitä on erilaisia. Leikki-ikästä eteenpäin lapsen kysymykset ja isättömyyden pohdinta saattaa lisääntyä. (YVPL i.a.) Tutkimuksemme itselliset äidit ovat hankkineet avuksi lapselle kertomiseen erilaista materiaalia, kuten satukirjoja erilaisista perheistä ja eri tavoilla saaduista lapsista. Äidit ovat kertoneet tai aikovat tulevaisuudessa kertoa lapselle saaneensa mukavan sedän lahjoittamia vauvasiemeniä lääkäritä. Ben-Danielin ja kumppaneiden (2007) tutkimukseen osallistuneet israelilaiset äidit toivat myös esiin satukirjan käytön, jonka avulla pyritään kuvaamaan lapselle äidin tunteita ennen lapsen saamista ja sen jälkeen. Kyseisen tutkimuksen äidit käyttivät myös toisen itsellisen äidin kirjoittamaa kirjaa kuvatessaan tunteitaan yksin lapsen hankkimisen prosessista itsellisten äitien terapeuttisissa ryhmätapaamisissa. (Ben-Daniel; Rokach; Filtzer & Feldman 2007, 256.)

Tutkimuksemme äidit pitävät tärkeänä sitä, että lapselle puhutaan ikätason mukaisesti sekä sitä, että vastaus annetaan yksinkertaisena ja sellaisena, että tarinaa voi loogisesti myöhemmin jatkaa. Myös Yhden Vanhemman Perheiden Liiton isättömyyden käsittelemisen tueksi tuotetussa materiaalissa korostetaan sitä, että lapselle kerrotun tarinan tulee olla totuudenmukainen ja lapsen kannalta parasta olisi rakentaa tarinaa alusta lähtien, ei missään tietyssä iässä. (Janhunen & Pauni 2014.)

Tutkimusaineistossamme esitetään pohdintaa siitä, pitäisikö lapselle puhua laisinkaan isästä, koska silloin lapsi saattaa alkaa kaivata isää. Äidit miettivät, että ehkä on parempi puhua miehestä, joka lahjoitti siemenen. Tutkimuksemme paljastaa, että äidit panostavat lapselle hänen alkuperästään puhumiseen esimerkiksi piirtämällä ja kirjoittamalla itse tarinoita tai kirjan lapselle. Valmiita materi-

aaleja, kuten erilaisia satuja ja kirjoja eri tavoin syntyneistä lapsista ja erilaisista perheistä käytetään tukena lapselle kertomisessa. Ben-Daniel ja kumppanit (2007) uskovat että lapsen myönteisen psykososiaalisen ja emotionaalisen kehityksen kannalta olisi oleellista, että äidit tiedostavat kuinka tärkeää lapsen on saada kehittää mielikuva rakastavasta isähahmosta (Ben-Daniel ym. 2007, 262).

Luvussa 3.1 olemme käsitelleet vuonna 2007 voimaan astunutta uutta hedelmöityshoitolakia. Sen mukaan hoitotaho on veloitettu antamaan psykologista tukea itselliselle äidille muun muassa lapsen alkuperästä puhumiseen (Nipuli 2012, tiivistelmä).

Uuden hedelmöityshoitolain mukaan lapsen on mahdollista saada tietoja biologisesta isästään, kun lapsi saavuttaa täysi-ikäisyyden (Burrell & Pennanen 2010, 431). Kaikki kyselyyn vastanneet äidit pitivät kyseistä mahdollisuutta hyvänä erityisesti lapsen kannalta. Äidit ajattelivat, että tietojen saaminen voi auttaa lasta luomaan mielikuvia biologisesta isästään ja omasta geneettisestä alkuperästään. Tietojensaamismahdollisuutta pidettiin myös tärkeänä esimerkiksi mahdollisten sairauksien kannalta. Jotkut äideistä toivoivat, että luovuttajan tiedot olisi mahdollista saada jo ennen täysi-ikäisyyttä sillä perusteella, että siitä saattaisi olla apua esimerkiksi lapsen identiteetin rakentumisen kannalta. Viitaten psykologi Maiju Tokolan kommenttiin luvussa 4.2 äidit kertovat yleensä lapselle hänen alkuperästään (Tokola 2013). Myös kaikki tutkimukseemme osallistuneet äidit aikovat kertoa lapselle rehellisesti hänen alkuperästään. Laki ei tähän velvoita, sillä lapsen tiedonsaantioikeus ei toteudu, mikäli lähipiiri salaa hänen alkuperänsä (Nipuli 2012, 74).

7.4 Isättömyydestä puhumisen herättämät tunteet

Tutkimukseemme vastanneet äidit kuvaavat tunteitaan kohtalaisen neutraaleiksi isäkysymyksen edessä ja korostavat haluansa olla avoimia ja rehellisiä asian kanssa. Omasta ratkaisusta tulla yksin äidiksi ollaan ylpeitä, vaikka ennakoidaankin, että lapsi saattaa ratkaisua tulevaisuudessa kyseenalaistaa. Var-

sinkin jos lapsi on vielä hyvin pieni, lapsen alkuperästä puhuminen ei välttämättä mietitytä äitejä juuri ollenkaan. Kuitenkin vastauksissa mainitaan, että jos asiaa alkaa tarkoituksella pohtia, se saattaa jännittää. Äidit miettivät, että miten juuri heidän lapsensa tulee isättömyydestä kyselemään ja miten lapsi suhtautuu asiaan.

Kuitenkin aineistosta nousee esiin myös asian herättämiä voimakkaampia ja ristiriitaisempia tunnetiloja. Ratkaisua tulla harkitusti yksin äidiksi ei aina pidetä oikeana lapsen kannalta, vaikka äidiksi tulo olisi muutoin elämän hienoin asia.

Tuntuu, että en osaa selittää asiaa oikein ja pelottaa, että lapselle syntyy tarve johonkin sellaiseen, joka ei koskaan saa tyydytystä.

Äiti ajattelee, että lapsi vaistoa hänen kiusaantuneisuutensa ja että se lisää entisestään lapsen uteliaisuutta isäteemaa kohtaan. Lapsella olisi äidin mukaan suuri tarve toisen vanhemman läsnäoloon. Aineistostamme voi havaita, että äiti voi kokea pystyvänsä antamaan lapselle kaiken muun, muttei hänen kaipaamaansa isää.

Lasten kerrotaan suhtautuvan isäkeskusteluihin pääasiassa neutraalisti tai sitten he ovat vielä niin pieniä, ettei asia ole herättänyt kysymyksiä. Haastateltavamme kuvaavat myös lapsen kovaakin kaipuuta isää kohtaan, vaikka lapsella ei olisi ollut isää koskaan elämässään.

Hänen mielestään kaikkien tarhakavereiden isät ovat hienoja ja upeita, lapseni ei ole koskaan viettänyt niin paljon aikaa miesten kanssa, että huomaisi, että hekin ovat vain ihmisiä.

Opinnäytetyömme aineiston valossa voi todeta, että lapsen ikä vaikuttaa suuresti siihen, miten lapsen isänkaipuu ilmenee ja ilmeneekö se. Myös äitien suhtautuminen isättömyyden käsittelyyn vaihtelee – ne äidit, joiden lapsi kyselee paljon isästä, kokevat enemmän vaikeita tunteita isättömyyden käsittelemisen puitteissa. Aineistostamme käy ilmi, että jotkut lapset kaipaavat isää, vaikka

heillä olisi paljonkin miespuolisia läheisiä ja miehenmalleja. Äiti voi omalla asennoitumisellaan vaikuttaa tilanteeseen.

Koen, että tässä asiassa on tärkeää, että itse ei koe asiaa ongelmaksi ja siten tee asiasta ongelmaa lapselle. Monta surullista hetkeä tulee varmasti eteen eri ikäkausina, jolloin lapsi suree sitä, ettei ole isää. Monta muutakin surua elämässä tulee varmasti eteen.

Haastateltavamme itselliset äidit kaipaavat tukea isättömyyden käsittelemiseen lapsen kanssa. Osa vastaajista kokee, ettei tukea ole saatavilla mistään ja sitä on etsitty muun muassa Sateenkaariperheistä ja Simpukka ry:stä. Sateenkaari-perheet ry on järjestö lapsiperheille, joissa yksi tai useampi vanhempi kuuluu seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön. Simpukka ry on lapsettomien yhdistys, jossa on ryhmä lahjasukusoluhoidoita suunnitteleville tai jo lapsen saaneille. Vastaaajat jotka kokevat saaneensa tukea, ovat saaneet sitä KenguRuu-verkkoyhteisöstä ja hedelmöityshoitoklinikan psykologeilta. Aineistostamme nousee esiin, että itsellisten äitien mielestä paras ja ainutlaatuaisin tuki tilanteessa on nimenomaan vertaistuki.

Yksi Israelissa toteutettu tutkimus itsellisistä äideistä on tässä opinnäytetyössä mainittu Natella Ben-Danielin (2007) ja hänen tutkijakollegojensa toteuttama tutkimus itsellisten äitien terapeutisesta ryhmäprosessista, jossa yhdeksän äitiä kokoontui 15 kertaa kahden terapeutin ohjaamaan ryhmään. Israelilaisen tutkimuksen SBC-äidit olivat kokeneet ryhmäistuntojen olleen erittäin hyödyllisiä ja auttaneen heitä. Kaikki äidit tunsivat olevansa valmiimpia kertomaan lapselle tämän alkuperästä. Lisäksi äidit kertoivat oppineensa erottamaan paremmin omat tunteensa ja tarpeensa lapsen tunteista ja tarpeista siten sallien lapsen rakentaa mielessään isäkuva. Äidit hyväksyivät ryhmäprosessin jälkeen paremmin oman perhemallinsa, jäivät kaipaamaan ryhmässä saamaansa tukea ja olisivat toivoneet sen jatkuvan. (Ben-Daniel ym. 2007, 260–261.)

Myös meidän tutkimuksemme äidit toivat esiin tuen tarpeensa. Israelilainen tutkimus oli ollut ensimmäinen laatuaan Israelissa, mutta sen edellä mainitut tulok-

set puoltavat sitä näkökulmaa, että itselliset äidit hyötyvät tuesta ja sitä kautta myös lapsi voi hyötyä äidin tuen saamisesta omassa kehityksessään ja kasvusaan.

7.5 Ympäristö ja isättömyys

Vastauksista ilmeni, että äidit olivat kokeneet muiden ihmisten reaktiot yksin lapsen hankkimista koskien lähtökohtaisesti positiivisiksi ja kannustaviksi. Itsellisten äitien rohkeutta hankkia lapsi yksin ihailtiin ja samalla kauhisteltiin sitä, kuinka äidit jaksavat toimia vanhempana yksin. Muiden ihmisten ymmärtäväiset ja hyväksyvät reaktiot saatettiin mieltää esimerkiksi hyvästä sivistystasosta johtuviksi. Kaikki äidit eivät kokeneet oleelliseksi kertoa muille ihmisille lapsen alkuperästä. Toisin kuin esimerkiksi israelilaisten SBC-äitien kohdalla, joiden äidiksi haluaminen saattaa osin johtua sosiaalisesta paineesta perustaa perhe (Ben-Daniel, Rokach, Filtzer & Feldman 2007, 250) kyselymme äideillä lähtökohta haluta äidiksi ei johtunut ulkoisista vaatimuksista tai paineista, vaan omasta halusta tulla äidiksi ja saada lapsi.

Voikin arvella että esimerkiksi perheen merkityksellä eri kulttuureissa saattaa olla vaikutusta yksin lapsen hankkimisen syihin. Israelissa lasten merkitys vanhemman vanhuuden turvan kannalta saattaa olla suurempi ja siksi yhteiskuntarakenteesta ja arvomaailmasta johtuen lapsen hankkiminen yksin ei välttämättä tapahdu aivan täysin samoista syistä Suomessa kuin esimerkiksi Israelissa.

Yhteiskunnan toimintaa ei koettu syrjiväksi suoraan suhteessa yksin lapsen hankkivaa naista kohtaan. Palveluiden yleinen riittämättömyys tai esimerkiksi päivähoitomaksujen määräytymisperiaatteet nähtiin epäreiluksi ylipäänsä mille tahansa yhden vanhemman perheelle. Esimerkiksi se, että yksin vanhempana toimiva henkilö saattaa joutua maksamaan saman verran päivähoitomaksua kuin pariskunta, jonka molemmilla osapuolilla on hyvät tulot, koettiin epäoikeudenmukaiseksi. Myös kotihoidon tuen suuruus yhden vanhemman perheelle koettiin yhteiskunnallisena epäkohtana. Se, että tukiperhettä ei voi saada ilman lastensuojelun asiakkuutta tai merkittäviä ongelmia, koettiin myös ongelmaksi.

Ehkäisevän tuen saamisen helpottuminen auttaisi yhden vanhemman perheitä ja tukisi yhden vanhemman perheen hyvinvointia. Luvussa 2.2 olemme kertooneet Totaaliyhärit ry:stä, joka pyrkii nimen omaa vaikuttamaan yhteiskunnan asenteisiin koskien yksin lasta kasvattavia ja nostamaan esille näiden perheiden erityistarpeita päättäjille. (Turunen 2014.) Luvussa 2.1 sivuamme Anna Moringin (2013) väitöskirjaa ”Oudot perheet – Normeja ja ihanteita 200-luvun Suomessa”, tässä tutkimuksessa on nostettu esiin moninaistuviin perhemalleihin liittyviä lainsäädännöllisiä epäkohtia (Moring 2013, 175). Tutkija toteaa Uusimaa-lehden haastattelussa, että huonoimmassa asemassa yhteiskunnassamme ovat yhä yksin lasta kasvattavat naiset, jotka saavat eriarvoista kohtelua esimerkiksi neuvolassa tai muissa perhepalveluissa. Lainsäädännöstä löytyy paljon epäkohtia, joissa monimuotoisia perheitä syrjitään tai niiden tosiasiallista tilannetta ei oteta huomioon. (Uusimaa 2014.)

Osa kyselyyn vastanneista äideistä on kertonut lapsen alkuperästä päivähoitossa. Kaikki äidit eivät ole kokeneet asiasta kertomista oleellisena, ellei siitä synny jotain ongelmia päivähoitossa. Osa vastaajista taas on esittänyt päivähoitossa toiveen siitä, että lapsen isättömyys huomioitaisiin sellaisissa tilanteissa, joissa se saattaa nousta merkittävällä tavalla esille. Toisaalta osa äideistä on sitä mieltä, että asiaa ei ole syytä erikseen korostaa tai ottaa huomioon. Aineistomme äidit eivät nostaneet esiin merkittäviä epäkohtia tai syrjiviä käytäntöjä liittyen päivähoitoon.

Osa tutkimukseen osallistuneista äideistä kertoi, että he eivät kokeneet isättömyyttä ongelmaksi. Vaikka lapsi tulisi pohtimaan ja suremaan asiaa, he eivät nimenneet isättömyyttä ongelmaksi, jos lapsi saisi tukea ja rakkautta vanhemmaltaan. Perhemuotojen moninaistumisen ja yksinhuoltajaperheiden yleisyyden koettiin olevan osa nykyaikaa ja siksi isättömyys ei nyky-yhteiskunnassa olisi mikään ongelma.

Muutamit äideistä nimesivät isättömyyden selkeästi ongelmaksi, joka tulisi vaikuttamaan lapseen itseensä tai ympäristön suhtautumiseen negatiivisella tavalla. Nekin äidit, jotka eivät isättömyyttä suoranaisesti ongelmaksi kokeneet, il-

maisivat huolensa mahdollisesta riittämättömyydestä lapselle. Sellaiset äidit joilla ei ole sosiaalista tukiverkostoa, olivat huolissaan siitä miten lapselle käy, jos heille itselleen tapahtuisi jotain. Isättömyyden koettiin olevan leimaavampaa itsellisten äitien perheissä kuin niissä perheissä, joissa isä on tiedossa, mutta ei läsnä.

7.6 Kirkon ja seurakunnan rooli itsellisten äitien perheissä

Kukaan kyselyymme vastanneista äideistä ei ole hakeutunut evankelis-luterilaisen seurakunnan tai minkään muun uskontokunnan työntekijän puheille yksin lapsen hankkimisen tai isättömyyden käsittelyä varten. Kyselyyn vastanneet henkilöt joko kuuluivat evankelis-luterilaiseen seurakuntaan tai eivät kuuluneet mihinkään uskontokuntaan. Kenenkään kyselyyn vastanneen äidin suhtautuminen tai osallistuminen uskontokuntansa toimintaan ei ole vastausten mukaan muuttunut yksin hedelmöityshoidoilla lapsen hankkimisen myötä.

Tämän opinnäytetyöraportin luvussa 5 esitellyssä kirkkohallituksen lausunnossa hedelmöityshoitolaisten valmistelua koskien, kirkkohallituksen kanta hedelmöityshoitosten sallimisesta naisille ja naispareille on ollut kielteinen (Kirkkohallitus 2005, 3). Aineistomme mukaan kirkkohallituksen esittämä lausunto ei kuitenkaan ole muuttanut kyselyyn vastanneiden äitien osallistumista seurakunnan toimintaan. Kyselyyn vastanneet äidit eivät ole myöskään käyttäneet kirkon perheneuvonnan palveluja esimerkiksi isättömyyden ja yksin lapsen hankkimisen käsittelyä varten.

7.7. Johtopäätökset

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että itselliset äidit pohtivat tarkasti jo hedelmöityshoitoja harkitessaan, miten isättömyys tulee vaikuttamaan lapsen ja perheen elämään. Aineistostamme selviää, että isättömyyden ja lapsen alkuperän kertomisen tärkeys on tiedostettu. Äidit ovat pohtineet etukäteen erilaisia tapoja kertoa lapselle tämän alkuperästä, mutta silti todellisissa tilanteissa lapsen ky-

symykset saattavat yllättää äidin. Asian kanssa halutaan olla rehellisiä ja avoimia, mutta lapsen isänkaipuun kohtaaminen ei ole äideille helppoa.

Isättömyys huolettaa esimerkiksi mahdollisen riittämättömyyden tunteen vuoksi ja äidit kokevat tärkeäksi, että lapsella on elämässään miehen malli. Osa itsellisistä äideistä kuitenkin korostaa lähtökohtaisesti sitä, että isättömyys ei ole ongelma, koska lapsi tietää olevansa rakastettu ja haluttu perheeseen. Kaikki äidit eivät välttämättä pidä tekoaan joka tavalla oikeana, mutta silti parhaana ratkaisuna, jonka ovat elämässään tehneet.

Tuloksista voi päätellä, että itselliset äidit kaipaisivat enemmän tukea isättömyydestä puhumiseen lapsen kanssa. Perheet tarvitsisivat enemmän myös käytännön tukea, lähinnä ennaltaehkäiseviä tukimuotoja. Yhden vanhemman perheet saattavat tarvita konkreettista apua lapsen ollessa pieni, mutta tällaista apua ei kunnilla ole useinkaan tarjota. Konkreettinen apu tarkoittaa esimerkiksi pientä hengähdystaukoa äidille tai siivousapua. Kuten eräs haastattelemamme äiti nosti esiin, tukiperhetoiminta ei saisi olla sidoksissa lastensuojelun asiakkuuteen. Toivottava tilanne olisi, että tukiperheen voisi saada ennaltaehkäisevästi tarjoamaan yksin lasta kasvattaville hengähdystauon ja lapselle esimerkiksi miehen mallia ja muuta sosiaalista verkostoa.

8 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Eettisesti hyväksyttävän ja luottamuksellisen tutkimuksen tunnusmerkkejä ovat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, aineiston käsittelyssä ja tulosten arvioinnissa. Tutkimustiedon tulee olla avointa ja siitä viestiminen vastuullista. Myös muiden henkilöiden tekemiin tutkimuksiin viittaaminen tulee toteuttaa asiallisella tavalla. (Tenk 2012, 6.)

Tutkimuksen eettisyyttä refleктоitiin tekijöiden toimesta koko prosessin ajan, aina aineiston keruusta sen analysointiin ja julkaisuun. Asiakassuojan vuoksi kerätty aineisto pyrittiin pitämään salassa muilta, kuin tutkimuksen tekijöiltä ja asianosaisilta. Kyselyyn osallistuvien ei tarvinnut paljastaa itsestään mitään henkilötietoja kyselyyn vastatessaan. Kaikki aineisto, niin paperinen kuin sähköinen, hävitettiin kokonaisuudessaan heti, kun sitä ei enää tarvittu analysointiin.

Tutkimukseen osallistuville luvattiin, etteivät he ole tunnistettavissa tutkimuksen lopputuotoksessa ja että heidän antamaansa aineistoa käytetään vain siihen tarkoitukseen, johon se on ilmoitettu kerättävän. Täten pyrittiin takaamaan aineiston luottamuksellisuus. (Kuula 2011, 108.) Tutkimuksen eettisyyttä tuki se, että kyselyyn vastaaville henkilöille kerrottiin selkeästi mitä tarkoitusta varten heidän vastauksiaan haluttiin ja lopputuotos on saatavilla kyselyyn vastanneille, mikäli he niin haluavat.

Kirkolliseen alaan erikoistuvalla opinnäytetyön tekijällä kävi virhe kyselyaineiston käsittelyssä niin, että erään vastaajan sähköpostilla lähettämät vastaukset lähtivät kyselylomaketiedoston mukana toiselle vastaajalle. Tämä virhe olisi ollut estettävissä tallentamalla tiedostot välittömästi eri nimellä ja tarkastamalla kysymystiedosto ennen sen lähettämistä vastaajalle.

Kyseisissä vastauksissa ei paljastunut henkilötietoja eikä toisen vastaajan sähköpostiosoitetta tai muita yhteystietoja. Tutkimuksen eettisen toteutuksen vuoksi virheen tehnyt tutkija oli yhteydessä tapaukseen liittyviin henkilöihin heti ja kertoi

sattuneesta virheestä rehellisesti hyvien tutkimuskäytäntöjen mukaisesti. Henkilölle, jonka vastaukset vahingossa lähetettiin toiselle henkilölle, tarjottiin mahdollisuus vetäytyä tutkimuksesta kokonaan. Kaikki osapuolet vastaanottivat paheittelut ja vakuutuksen siitä, että jatkossa samanlaisia huolimattomuusvirheitä ei tulisi tapahtumaan. Henkilö, jonka vastauksia virhe koski, antoi kuitenkin vastauksensa tutkimuksen käyttöön. Tapahtuma ei tuolloin vaikuttanut kyseisten vastausten sisältöön, koska ne oli annettu ennen kyseisen virheen tapahtumista. Henkilö, jolle vastaukset vahingossa menivät kysymysten mukana, ei enää halunnut vastata kyselyyn horjuneen luottamuksen vuoksi.

Kyseinen tapahtuma opetti sen, että sähköpostilla toteutettava kysely sisältää tällaisia riskejä ja parempi vaihtoehto jälkeinpäin ajateltuna olisi ollut nettikysely, esimerkiksi Webpropol-työkalulla, jolloin kyselyä varten ei olisi tarvinnut lähettää erillisiä tiedostoja. Webpropol-kyselyssä ei olisi vaaraa samanlaisesta virheestä aineistonkäsittelyä ja sähköpostin lähettämistä koskien. Tapahtunut virhe osoitti sen tehneen tutkimuksen tekijän huolimattomuutta aineiston käsittelyssä, mutta opetti kuitenkin äärimmäistä tarkkaavaisuutta aineiston käsittelyssä jatkossa.

Kuuden vastaajamme aineisto ei ollut laaja. Emme kuitenkaan etsineet tilastollista tietoa, vaan laadullista. Vastausten pituus oli vaihtelevaa ja vaikka kaikki aineistomme tuottama tieto ei ole aineiston suppeudesta johtuen luotettavasti yleistettävissä, nousivat jotkin mainitsemamme teemat vahvasti esille kaikissa vastauksissa. Muihin olemassa oleviin tutkimuksiin ja julkaisuihin viitattiin mahdollisimman asianmukaisesti Tutkimuseettisen lautakunnan ohjeistuksen (2012) mukaisesti (Tenk 2012, 6).

9 POHDINTA

Itsellisiin äiteihin ja heidän lähtökohtiinsa perehtyminen auttoi ammatillisessa kasvussa ja perhemallien moninaisuuden tiedostamisessa huomattavasti. Olettamuksien tekeminen perhemalleista on nykyaikana riskialtista. Tietämys moninaisista perhemalleista auttaa huomioimaan erilaisista perhetaustoista tulevien lasten ja vanhempien yksilölliset tarpeet. Sosiaalialan eettiseen osaamiseen kuuluu suvaitsevaisuuden ja tasa-arvon edistäminen ja kyky toimia arvostiritojakin sisältävissä tilanteissa (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2011, 18).

Itsellisten äitien perheet ovat selkeä osa suomalaista yhteiskuntaa ja kyseisten perheiden lapsia ja äitejä tulee tulevaisuudessa vastaan sosiaali- ja kirkonalan työkentällä. Kuten aineistostamme käy ilmi, kaikki äidit eivät koe oleelliseksi kertoa asiasta erikseen ulkopuolisille henkilöille. Aineistosta nousevat esimerkit päiväkotiympäristön vaikutuksesta isättömiin lapsiin havahduttavat esimerkiksi varhaiskasvatuksen parissa työskentelevät henkilöt huomaamaan sen, että päiväkodissa tapahtuvat asiat saattavat vaikuttaa lapsen ajatuksiin omasta alkuperästään merkittävästi ja tätä kautta vaikuttavat myös lapsen minäkuvan luomiseen.

Mielenkiintoisena ja yllättävänäkin seikkana aineistosta nousi esiin se, että kaikki itselliset äidit eivät koe tarpeellisena kertoa lapsen alkuperästä päivähoitossa. Kuten opinnäytetyössämme on korostettu, syitä lapsen isättömyyteen voi olla hyvin erilaisia. Jotta päivähoitossa työskentelevät pystyisivät huomioimaan lapsen yksilöllisen taustan ja tukemaan lasta isättömyyden käsittelemisessä, heidän tulisi tietää lapsen alkuperästä. Tuloksistamme ilmeni, että muiden lasten kommentoilla isättömyyteen liittyen saattaa olla merkitystä lapsen pohdinnoissa alkuperästään ja isättömyydestään. Tämä puoltaisi ajatustamme siitä, että päiväkodissa olisi hyvä tietää lapsen isättömyyden taustoista, jotta lasta voisi tukea näissä tilanteissa. Päivähoitossa voitaisiin käsitellä erilaisia perhemalleja ja keskustella niistä lapsiryhmän kanssa.

Yhtälailta seurakunnassa työskentelevien henkilöiden tulisi huomioida, että mukana joukossa saattaa olla äitejä tai lapsia, jotka ovat itsellisen äidin perheestä. Kyseinen asia saattaa myös herättää keskustelua ja kysymyksiä seurakunnan työssä, esimerkiksi kirkkohallituksen kannan vuoksi hedelmöityshoitolaisten valmistelua koskien.

Tarpeellisia jatkotutkimusaiheita itsellisten äitien perheistä olisivat mielestämme esimerkiksi toteuttaa ohjattu vertaistukiryhmä itsellisille äideille ja tutkia miten ryhmä voisi auttaa äitejä käsittelemään isättömyyttä lapsen kanssa ja millaista psykososiaalista tukea se voisi äideille tarjota. Samankaltaista ryhmää oli tutkittu lähteenä käyttämässämme israelilaisessa tutkimuksessa. Toisena jatkotutkimusaiheena voisi olla se, onko päiväkodin henkilöstöllä tietämystä erilaisista perhemalleista ja hyödynnetäänkö tietoa varhaiskasvatuksessa ja lapsen kasvun tukemisessa.

Opinnäytetyömme tarkoitus oli aluksi keskittyä selvittämään yleisesti kuinka vastata ilman isää kasvavan lapsen isä-kysymyksiin ikätason mukaisesti. Tuolloin yhteistyötaho olisi ollut Yhden Vanhemman Perheiden Liitto. Opinnäytetyösuunnitelman esittelyvaiheessa palaute opinnäytetyöseminaarissa oli kuitenkin se, että kyseinen työ tulisi olemaan liian laaja ja monimutkainen, ja palautteen perusteella päädyimme rajaamaan työtä yksin hedelmöityshoidoilla lapsen hankkineisiin äiteihin. Tämän työn teimme siis ilman varsinaista yhteistyötahoa, vaikkakin saimme apua esimerkiksi Yhden Vanhemman Perheiden Liitolta ja Totaaliyhärit ry:ltä.

Kyseinen aihe osoittautui mielenkiintoiseksi ja ajankohtaiseksi. Tämän pohdinnan teon aikana esimerkiksi Iltalehti julkaisi artikkelin itsellisestä äidistä, jossa asiantuntijana oli käytetty tutkija Suvi Nipulia (Iltalehti 25.3.2014.) Toiveenamme olisi ollut saada laajempi aineisto kuin mitä saimme, mutta koemme tälläkin aineistolla saaneemme muutamia tärkeitä asioita nostettua esiin itsellisten äitien perheitä koskien.

Merkittävintä työssämme on tuoda esiin itsellisten äitien tuen tarve ja muutamat yhteiskunnalliset epäkohdat yhden vanhemman perheitä koskien. Työmme ha-

vahduttaa sosiaali-, terveys- ja kirkonalalla opiskelevat ja työskentelevät moninaisten perhemallien todellisuuteen nyky-Suomessa ja siihen, että yhden vanhemman perheiden palvelut eivät ole riittäviä. Ammattikompetenssien näkökulmasta sosionomin tulisi kyetä tunnistamaan epätasa-arvoisia kohtia yhteiskunnan rakenteessa ja pyrkiä työskentelemään niiden poistamiseksi (Mäkinen ym. 2011, 19).

Parityönä opinnäytetyön tekeminen vaati paljon suunnittelua ajankäytön ja työn jakamisen suhteen. Teorian etsiminen oli haastavaa, koska aiheestamme ei sitä paljoa ole. Pohdimme oliko kyselylomakkeemme liian raskas ja olivatko vastausten pituudet siksi niin vaihtelevia. Toisaalta aiheemme ja tutkimuksellinen mielenkiintomme ohjasi meitä laatimaan tarpeeksi laajan kyselyn. Koimme isätömyyden perheessä niin moniulotteisena aiheena, että halusimme selvittää useampia siihen liittyviä ja sen käsittelemiseen lapsen kanssa vaikuttavia asioita. Opinnäytetyöprosessi oli erittäin opettavainen ja lisäsi valmiuksiamme tutkimuksen tekoon ja kehittävään työotteeseen.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 2011. Mitä on laadullinen tutkimus? Teoksessa Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino: Tampere.
- Ben-Daniel, Natella; Rokach, R.; Filtzer, L.; Feldman, R. When two are a family: looking backward and looking forward in a group intervention with single-by-choice mothers. *Journal of Family Therapy*. Aug2007, Vol. 29 Issue 3.
- Broberg & Tähtinen 2009. Perheen toimivuus ja vanhemmuus Yksinhuoltajaperheissä. Teoksessa yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: Väestöliitto.
- Burrell & Pennanen 2010. Kokemuksia hedelmöityshoitolaista valvontaviranomaisen näkökulmasta. *Lehtiartikkeli. Oikeus* 2010 (39);4:431-443. Verkkojulkaisu. Viitattu 15.10.2013.
http://www.valvira.fi/files/tiedostot/k/o/Kokemuksia_hedelmoitushoitolaista_valvontaviranomaisen_nakokulmasta.pdf
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino: Jyväskylä.
- Hedelmöityshoidot opas i.a. MSD:n julkaisu. Viitattu 14.12.2013.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirvonen, Ari 2006. Eettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa Etiikkaa ihmistieteille. Toim. Jaana Hallamaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen ja Irma Sorvali. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Huttunen, Jouko 2013a. Kasvatustieteiden tohtori, isyystutkija Jouko Huttusen haastattelu 7.5.2013.
- Huttunen, Jouko 2013b. Isättömyyden merkitys lapsen identiteetille. Isyystutkija Jouko Huttusen nettiluento. Viitattu 13.2.2014.
<https://www.perheaikaa.fi/nettiluennot/lapsi-toiveissa/luento:952/>
- Iltalehti 2013. Hedelmöitysklinikat syrjivät naispareja. Iltalehden Sunnuntaisuomalaisesta lainaama artikkeli 26.5.2013. Viitattu 9.2.2014
http://www.iltalehti.fi/uutiset/2013052617067039_uu.shtml

- Janhunen, Tarja & Pauni, Reetta 2014. Miten auttaa lasta käsittelemään toisen vanhemman puuttumista. Yhden Vanhemman Perheiden Liiton Leija-hanke. Verkkojulkaisu. Viitattu 21.2.2014.
http://www.yvpl.fi/fileadmin/tiedostot/Miten_auttaa_lasta_kaesittelen_amaeaen_toisen_vanhemman_puuttumista_02.pdf
- KenguRuu 2014. Kenguruu verkkoyhteisön ylläpitäjän sähköpostihaastattelu 27.1.2014.
- KenguRuu i.a. Itsenäisten äitien verkkoyhteisö. Viitattu 27.12.2013.
<http://kenguruu.net/viewtopic.php?f=21&t=86>
- Kirkkohallitus 2005. Hedelmöityshoitolaian valmistelu. Lausunto oikeus-, sosiaali- ja terveysministeriölle. Viitattu 24.2.2014.
[https://evl.fi/EVLMateriaalit.nsf/Documents/9F417F94500694A0C22570BE004E3C8B/\\$File/hedelmoytyshoitolausunto.pdf?openElement](https://evl.fi/EVLMateriaalit.nsf/Documents/9F417F94500694A0C22570BE004E3C8B/$File/hedelmoytyshoitolausunto.pdf?openElement)
- Kirkon perheneuvonnan strategia vuoteen 2016: Meidän kirkko – mukana perheiden arjessa. Viitattu 11.2.2014.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/26454C78D23D2F4AC22577AF003D0C72/\\$FILE/Perheneuvonnan_strategia.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/26454C78D23D2F4AC22577AF003D0C72/$FILE/Perheneuvonnan_strategia.pdf)
- Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012. Viitattu 14.4.2014.
http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_verkkoversio040413.pdf.pdf#overlay-context=fi/ohjeet-ja-julkaisut
- Mantu, Eve 2006. Musta tulee perhe. Voimakirja yksin odottavalle. Jyväskylä: Helmi.
- Moring, Anna 2013. Oudot perheet – Normeja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa. Väitöskirja. Helsingin yliopisto 2013. Viitattu 24.3.2014.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/39269/oudotper.pdf?sequence=1>
- Myllärniemi, Jorma 2010. Mieheksi ilman isää. Helsinki: Kirjapaja.
- Mäkinen, Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula 2011. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOY.

- Nipuli, Suvi 2012. Itselliset naiset hedelmöityshoitojen kentällä. Pro gradu tutkielma. Helsingin Yliopisto. Verkkojulkaisu. Viitattu 9.10.2013.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37698/Itselliset%20naiset%20pro%20gradu.pdf?sequence=3>
- Pauni, Reetta 2013. Yhden Vanhemman perheiden Liiton Leija-hankkeen projektityöntekijän Reetta Paunin haastattelu 12.11.2014. Viitattu 24.3.2014
- Rautiainen, Hilikka 2006. Ikääntyminen ja seksuaalisuus. Teoksessa Seksuaalisuus. Toimittanut: Dan Apter, Leena Väisälä & Kari Kaimola. Helsinki: Duodecim.
- Ritala-Koskinen, Aino 2001. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Helsinki: Väestöliitto.
- Sakasti i.a.a. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöiden ja toimijoiden Internet-sivut. Perhe. Monimuotoinen perhe. Viitattu 15.4.2014.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content2E5095>
- Sakasti i.a.b. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöiden ja toimijoiden Internet-sivut. Päätöksenteko. Kirkkohallitus. Viitattu 15.4.2014.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content2E2C8F>
- Sakasti i.a.c. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöiden ja toimijoiden Internet-sivut. Perhe. Perheneuvonnan strategia. Viitattu 13.2.2014.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3CB3FB>
- Seta i.a. Seksuaalinen tasavertaisuus ry:n Internet-sivut. Sateenkaariperheet. Viitattu 20.2.2014. <http://seta.fi/sateenkaariperheet/>
- Sievälä, Anna 2013. Anna Sievälän artikkeli Entistä useampi yksin äidiksi Karjalainen –lehdessä 22.7.2013. Julkaistu Yhden Vanhemman Perheiden Liiton verkkosivuilla. Viitattu 9.2.2014.
http://www.yvpl.fi/fileadmin/tiedostot/yksin_aidiksi.pdf
- Sirkiö, Eeva-Liisa 2013. Väestöliiton Klinikat Oy:n Helsingin klinikan vastaavan hoitajan haastattelu 25.9.2013 Helsingissä.
- SVT 2013. Suomen virallinen tilasto. Tilastokeskuksen verkkojulkaisu. Viitattu 11.10.2013.
http://www.stat.fi/til/perh/2012/perh_2012_2013-05-24_tie_001_fi.html
- Takkinen, Mira 2012. Pro gradu -tutkielma Äidin valinta-lapsi ilman isää. Lapin Yliopisto. Viitattu 13.5.2013.

(<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/76748/Takkinen.Mira.pdf?sequence=1>)

Tenk 2012. Tutkimuseettinen tiedekunta: Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen

THL 2013a. Terveys- ja hyvinvoinninlaitoksen verkkosivut. Viitattu 10.10.2013.

http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/seliterveys/hedelmoitys_hoidot

THL 2013b. Terveys ja hyvinvoinnin laitos: Hedelmöityshoidot 2011–2012. Viitattu 25.2.2014.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104483/Tr13_13.pdf?sequence=4

Tokola, Maiju 2013. Väestöliiton klinikat. Psykologi ja psykoterapeutti Maiju Tokolan haastattelu 29.10.2013

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turunen, Erja 2014. Totaaliharit ry:n puheenjohtajan Erja Turusen haastattelu 14.3.2014. Viitattu 24.3.2014.

Törrönen, Maritta 2012. Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Helsinki :Gaudeamus.

Uusimaa 2014. Tutkija Anna Moringin haastattelu Uusimaa –lehden verkkojulkaisussa 18.3.2014. Viitattu 24.3.2014.

<http://www.uusimaa.fi/artikkeli/285368-ydinperhe-sateenkaariperhe-ja-yksinhuoltaja-saavat-yha-erilaisen-kohtelun>

Valvira i.a. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston verkkosivut. Viitattu 29.10.2012.http://www.valvira.fi/luvut/hedelmoityshoito/hedelmoitys_hoitoklinikoiden_toimintatietoja_vuodelta_2012

Väestöliiton lapsettomuusklinikka i.a. Verkkosivut. Viitattu 25.10.2013

<http://www.vaestoliitto.fi/lapsettomuusklinikka/?x1276691=2174454>

YVPL i.a. Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry:n verkkosivut. Toisen vanhemman poissaoloon liittyvät lapsen kysymykset ikäkausittain. Viitattu 25.10.2013

tattu 21.2.2013.

[http://www.yvpl.fi/leija/isattomyys/wwwyvplfileijalapsenkysymykset/
wwwyvplfileija0-2/](http://www.yvpl.fi/leija/isattomyys/wwwyvplfileijalapsenkysymykset/wwwyvplfileija0-2/)

LIITE 1: Haastattelukysymykset opinnäytetyötä varten

Tutkimus yksin hedelmöityshoidoilla lapsen hankkineista äideistä: Miten puhua lapsen kanssa isättömyydestä.

Taustatiedot

Hedelmöityshoidoilla syntyneiden lasten syntymävuodet:

1. Päätös hankkia lapsi yksin hedelmöityshoidolla: Kertoisitko elämätilanteestasi päätöstä tehdessäsi; minkä ikäinen olit ja miten päädyit ratkaisuun hankkia lapsi yksin? (Mitä ajattelit siinä vaiheessa lapsen hankkimisesta ja kasvattamisesta yksin?)
2. Millä tavoin pohdit ja ennakoit isättömyysteemaa tehdessäsi päätöksen hankkia lapsi yksin hedelmöityshoidoilla
a/Lapsen näkökulmasta
b/Omasta näkökulmastasi
3. Millaisia kysymyksiä lapsi/lapset on/ovat kysyneet isästään?
4. Miten kerrot/kerroit lapselle miten hän on saanut alkunsa?
5. Miksi juuri sillä tavoin ja niillä sanoilla?
6. Miksi juuri sillä hetkellä? Minkä ikäinen lapsi oli tuolloin?
7. Millaisia tunteita ja ajatuksia isästä ja lapsen alkuperästä puhuminen herättää
a/Sinussa
b/Lapsessa
8. Jos lapsi kaipaa isäänsä/miehen mallia, niin millaisissa tilanteissa ja miten se käy ilmi?
9. Mistä saa tukea isättömyyden käsittelemiseen lapsen kanssa? Onko tuki tarpeen?

10. Miten muut ihmiset/yhteiskunta suhtautuu perheeseen, jossa nainen kasvat-
taa lasta yksin?

11. Miten esimerkiksi päivähoitossa asiasta on keskusteltu?

12. Mikä merkitys on sillä, että lapsesi voi täysi-ikäisyyden saavutettuaan saada
luovuttajan tiedot?

13. Kuulutko/ oletko kuulunut evankelisluterilaiseen tai johonkin muuhun uskon-
tokuntaan? Oletko hakeutunut uskontokuntasi työntekijän puheille isättömyyden
käsittelyä varten? Onko lapsen hankkiminen muuttanut jotenkin uskontosi har-
joittamista tai osallistumista uskontokuntasi toimintaan?

14. Kertoisitko lisää omia ajatuksiasi tämän kyselyn pohjalta – onko isättömyys
ongelma ja tuleeko se jotenkin vaikuttamaan lapsesi elämään tai tulevaisuu-
teen?

LIITE 2: Ilmoitus Internet -foorumeille

Hei!

Olemme sosionomi ja sosionomi-diakoni opiskelija Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyömme yksin hedelmöityshoidoilla äidiksi tulleista ja heidän perheistään. Tutkimme isättömyyden teemaa: miten itselliset äidit käsittelevät isättömyyttä lapsen kanssa ja miten he kertovat lapselle hänen alkuperästään. Etsimme sähköpostitse lähetettävään haastatteluumme siis harkitusti yksin hedelmöityshoidoilla tuntemattoman luovuttajan avulla äidiksi tulleita. Opinnäytetyöhömmme osallistuvat pysyvät täysin anonymina, mitään henkilötietoja ei kysytä. Voit vastata täysin anonymisti ja jos sähköpostiosoitteessasi on nimesi, se ei tule kenenkään paitsi tutkimuksen tekijöiden tietoon. Tulemme hävittämään kaiken aineiston luotettavalla tavalla opinnäytetyömme valmistuttua.

Olemme todella kiitollisia avustasi! Jos haluat osallistua haastatteluun, lähetä sähköpostia osoitteeseen:

niinamaria.arola@gmail.com **tai** outi.tapio@student.diak.fi

Ystävällisin terveisin,

Niina Arola & Outi Tapio

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki 24.10.2013